

RENE DESCARTES

Meditazio Metafisikoak

GUTUNA

Parisko Teologia Fakultate Sakratuko Dekanoari eta Doktore Jaunei

Jaunok:

Lan hau zuei aurkeztera naraman arrazoia benetan zuzena delako, eta -behin lanaren asmoa ezagut dezazuenean- bera defendatzea zuzentzat hartuko duzuela seguru nagoelako, pentsatzen dut bera zuei gomendatzeko egin dezakedan gauzarik onena zera dela: hitz gutxitan adieraztea zein izan den berarekin bete nahi izan dudana helburua.

Beti uste izan dut Jainkoari eta arimari buruzko bi galderak filosofiaren arrazoiaren bidetik, eta ez teologiarenetik, frogatu behar diren gaien artetik nagusienak zirela. Izan ere, guri fededunoi aski zaigu federekin Jainkoa badela sinesteko eta baita sinesteko ere giza arima ez dela hiltzen gorputzarekin batera; baina, hala ere, egia da ez duela ematen fedegabeak erakarri ahal izango ditugunik ez erlijiora, eta ezta inolako bertute moralera ere, aurretik ez badizkiegu frogatzen bi gaiok arrazoi naturalaren bidez. Eta bizitza honetan, oso sarritan, sari askoz handiagoak eskaintzen zaizkie bizioei bertuteei baino; hori dela eta jende gutxik hobetsiko luke zuzena dena baliagarria denaren aurretik, baldin eta Jainkoaren beldurra edo beste bizitza baten itxaropenak geldiaraziko ez balitu. Eta guztiz egia da Jainkoa badela sinetsi beharrean gaudela, horrela irakasten delako idazki sakratuetan, eta, ostera ere, idazki sakratuak sinetsi behar direla Jainkoarengandik datozeelako (eta hau honako arrazoiarengatik: fedea Jainkoaren dohaina bada, eta beraren bidez gainerako gauzak sinesteko grazia eskaintzen badigu, bera ere existitzen dela sinesteko dohaina emateko gai izango delako), baina hori horrela izan arren, ezingo genieke fedegabeen era horretako argudiorik eskaini, arrazonaketa zirkularra dela iritziko lioketelako¹.

Eta egia konturatu naiz zuek, teologo guztiekin batera, baieztatzen duzuela Liburu Sainduetatik ateratzen den gauza dela Jainkoaren existentzia arrazoi naturalaren bidez froga daitekeela, eta ez hori bakarrik, baizik eta bere ezagupena sortutako gauza askoren ezagupena baino askoz argiagoa dela ere, eta hori bereganatu ez dutenak errudunak direla, benetan erraza baita horretaz guztiaz jabetzea. Hau horrela agertzen da Salomonen Jakituriaren liburuko 13. ataleko ondoko hitzotan: hala ere, eurei ez zaie barkatu behar; zeren munduko gauzen ezagutzan hainbeste aurreratu badute, nola liteke ez dezaten errazago aurkitu Jaungoikoa? Eta Erromatarrei-ko lehen atalean direla esaten da; eta hortxe bertan ere ondoko hitzokin: Jainkoaz ezagutzen dena nabaritzen da horiengan, ematen du adierazten zaigula Jainkoari buruz jakin daitekeen guztia erakuts daitekeela gure baitatik kanpo bilatu beharra ez dauden arrazoiaren bidez, eta bakarrik gure adimenak eskaini ahal izango dizkigula arrazoi horiek. Honegatik guztiagatik pentsatu dut ez dela zentzugabea izango ikusaraz dezadan hemen nola egin daitekeen hori, eta zer bideri jarraitu behar gatzazkion Jainkoaren ezagupenera hel gaitzen mundu honetako gauzez dugun ezagupenera baino erraztasun eta segurtasun handiagoz.

Eta arimari dagokionez, askok iritzi diote ez dela erraza beraren natura ezagutzeko, eta batzuk, gainera, ausartu dira esaten badirela giza arrazoiak pentsarazten digutenak bera gorputzarekin batera hiltzen dela, eta bakarrik fedea irakasten digula aurkakoa; baina hori guztia horrela izan arren, Lateranoko kontzilioak, Leon X.aren agindupean burutu zenak, 8. saioan, horiek kondenatu ditu, eta filosofo kristauei espreski agindu die haien argudioei erantzun diezaien, eta euren indar guztiak erabil ditzaten egia ezagutarazteko, eta honegatik guztiagatik idazki honetan lan horri ekiteko ausardia hartu dut.

Are gehiago, badakit fedegabe askok Jainkoa badela, eta giza arima gorputzaz ezberdina dela, sinetsi nahi ez izateko duten arrazoi nagusiena zera dela: adierazten dute egun arte inork ezin izan duela frogatu bi gauza horietatik bata ere. Hala ere, ni ez naiz iritzi berekoa, eta, ostera, pentsatzen dut arazo biei buruz zenbait gizon handik eskaini dituzten arrazoi gehientsuenak, ondo ulertuz gero, beste horrenbeste frogapen direla, eta ia ezinezkoa dela berriak asmatzea, baina hori guztia horrela izan arren uste dut ezin dela filosofian egin gauza baliagarriagorik zera baino: arrazoi onenak eta sendoenak jakinminez eta arretaz bilatu behingoan, eta eurak orden argi eta zehatzean taxutu aurrerantzean mundu guztiarentzat agerikoa izan dadin arte haien benetako frogapenak direla. Eta, azkenik, zenbait pertsonen nik lan hori har dezadan nahi izan dutenez, pentsatu dut nire egin beharra dela gai honetan ahalegin bat egitea, pertsona horiek badakite jakin zientziaren era guztietako

arazoei irtenbidea emateko metodo bat landu dudala, benetan berria ez dena, ez baitago ezer egia baino zaharragorik, eta badakite beste gai batzuetan arrakastaz erabili dudala bera.

Dena dela eginahala guztiak egin ditut horri buruz esan ahal den guztia tratatu honetan biltzeko. Horrek ez du esan nahi gure gaiaren aldeko froga bezala argudia daitezkeen arrazoi ezberdin guztiak jaso ditudanik, izan ere, ez dut inoiz pentsatu hori beharrezko izango zenik ezertarako (ziurra den arrazoi bakarra ere ez dagoen kasuetan izan ezik), haatik, bakarrik lehenak eta nagusienak aztertu ditut, eurak oso frogapen nabarmen eta ziur modura proposatzen ausartu naizelarik. Eta frogapen horien izaera kontutan izanik esango nuke, gainera, ez dudala uste inongo modurik egongo denik giza gogoak frogapen horiek baino hobeak aurkitu ahal izan ditzan. Izan ere, auziaren garrantziak eta Jainkoaren distirak (berari baitagokio hau guztia) niri buruz ohi dudana baino askatasun handiagoz hitz egitera behartzen nau. Hala ere, nire arrazoietan aurki dezakedan ziurtasuna eta ebidentzia handia nahiz txikia izan, ezin dut nire burua konbentzitu mundu guztia eurak ulertzeko gauza izango denaz. Badira geometriar arrazoi batzuk, Arkimedesek, Apoloniok, Pappusek eta beste zenbaitek eskainitakoak, mundu guztiak oso ziurtzat eta oso ebidentzetat hartzen dituenak, (arrazoi horietan, berez kontsideratzen badira, ez dagoelako ezer ulertzeko oso erraza izango ez dena, eta ez dagoelako arrazoi horien artean ondoriorik aurrekoekin guztiz bat ez datorrena) baina, hala ere, luze samarrak direnez eta arreta handia jarriko duen irakurlea eskatzen dutenez, oso pertsona gutxi hartzen ditu kontutan eta ulertzen ditu. Era berean, nik uste dut hemen erabiltzen ditudan arrazoiaren ziurtasuna eta nabarmentasuna geometriaren frogapenen parekoa edo handiagoa dela, baina jabetzen naiz, hala ere, jende askok ezingo dituela ulertu behar den moduan, bai eurak ere luze samarrak eta bata bestearen menpeko direlako, eta baita, nagusiki, eskatzen dutelako aurreiritzi guztietatik guztiz libre egongo den adimena², eta sentimenen kontuetatik erraz alden daitekeena ere; eta, egia esan, espekulazio metafisikoetarako gai den jendearen kopurua geometrikoetarako gai den jendearena baino txikiagoa da. Eta hona hemen beste ezberdintasun bat ere: mundu guztiak aurrez onartzen duen iritzia da geometriar ez dela ezer adierazten frogapen segurua ez duena, hori dela eta gaien oso jantziak ez direnek, sarritan, huts handiagoak egiten dituzte frogapen faltsuak onestean, ulertzen dituztenaren itxura emateagatik, egiazkoak errefusatzean baino. Ezberdina gertatzen da filosofian, honetan denek bere proposizio guztiak eztabaidagarriak direla pentsatzen dutenez, inor gutxi bilatzen du egia, eta askok, gainera, gogo azkarra dutenaren ospea hartu nahian egia nabarmenenei kontra egiten saiatzen dira harro-harro.

Honegatik guztiagatik, jaunok, nire arrazoiak filosofiaren arlokoak direnez, ez dut uste eragin handikoak izango direnik zuek ez badituzue zuen babespean hartzen, berdin delarik eurek izan dezaketen indarra. Baina mundu guztiak zuen fakultateari ematen dion estima benetan handia da, eta Sorbonaren izena benetako autoritatetzat hartua da, eta hori dela eta, Kontzilio sakratuen ondotik, ez zaio eskaini beste inori erakunde horren irizpenei ematen zaien begiramendua, bai fede kontuetan, bai giza filosofiarenean ere; irizpena emateko orduan denek uste baitute ezin daitekeela aurkitu beste inon hor baino sendotasun eta ezagutza handiagorik, ezta zuhurtzia eta osotasun handiagorik ere. Ez dut zalantzarik egiten, beraz, berehala ezabatuko direla gizakien gogotik inoiz arazo bioi buruz egon diren erruak eta iritzi faltsuak zuek idazki honi arreta jartzeko adeitasuna baduzue, lehenik bera zuzenduz (nire ahulezia eta nire ezjakintasuna ezagututa ez nintzateke eta ausartuko baieztatzeraz errurik ez duenik), ondoren falta dituen gauzak gaineratuz, guztiz burutu gabe³ daudenak osatuz, eta premiazkoa denean azalpen zabalagoa emateko lana hartuz, edo gutxienez niri jakinaraziz nik lan dezadan, eta, azkenik, nire arrazoi berdina aldarrikatuz eta eurak jendaurrean aditzera emanaz, baldin eta Jainkoa badela eta giza arima eta gorputza bereizten direla frogatzeko erabiltzen ditudan arrazoiaren garapenaren argitasun eta nabarmentasunagatik frogapen zehatzat hartu behar badira. Egiak behartuko baititu jakintsuak eta jende burutsua zuen iritzia onestera, eta zuen autoritateak behartuko baititu jainkogabeak, (gehienetan jakintsu eta zentzudun baino harroagoak izan ohi direnak) kontraesanetarako duten joerari uko egitera; edo, beharbada, eurek ere buruarekin jokatzeko duten pertsona guztiak frogapentzat jotzen dituzten arrazoiak eutsiko diete, ulertzen ez dituztela eman ez dezan. Eta, azkenik, beste guztiak hainbesteko nabarmentasunen aurrean amore emango dute, eta ez da inor egongo Jainkoaren existentziaz zalantza egiten ausartuko dena, eta ezta arima eta gorputzaren arteko benetako eta egiazko bereizketaz ere.

Zuei dagokizue sinesmen hau ondo funtsatuta egonez gero, bertatik etorriko litzatekeen fruituaz iriztea, zuek ikusten baituzue ondo berari buruzko zalantzak sorrarazten duen nahasmena⁴. Alabaina, ez da egokia Jainkoaren eta Erlijioaren kausari buruz nik zuei aholku gehiago ematea, zuek baitzarete beti euren zutaberik sendoenak.

IRAKURLEARI HITZAURREA

Jainkoari eta giza arimari buruzko galdera biok ukitu ditut jadanik gaineratik 1637. urtean, Norberaren arrazoa ondo zuzentzeko eta zientzietan egia aurkitzeko Metodoari buruzko Diskurtsoan, frantsesez argitaratu zena. Bertan nire asmoa galdera horiek piska bat zeharka edo aztertzea zen, ez sakonki; horren harian sortuko liratekeen iritziak kontutan hartuta jakingo nuke eta nola landu beharko nituzkeen eurak geroago. Arazo horiek hain garrantzitsuak iruditu zaizkit beti, ezen nire iritzia zen behin baino gehiagotan hitz egin beharko nukeela eurei buruz. Eta eurak argitzeko neuk darabildan bidea hain gutxitan dago urratua, eta hainbesteraino urruntzen da ohiko bidetik, ezen ez zitzaidan iruditu oso baliotsua frantsesez azaltzea (mundu guztiarentzat irakurgarria izango litzatekeen jardun batean, alegia) beldur nintzelako buru gutxikoek ez ote zuten pentsatuko hau eurek ere saia zezaketen bidea zela.

Alabaina, Metodoari buruzko Diskurtso horretan erregutzen nion zerbait maiseagarria aurkituko zukeen guztiari niri jakinarazteko mesedea egin ziezadan, eta, hala ere, bi galdera hauei buruz bi puntu nabarmengarritan besterik ez dizkidate eragozpenak jarri, eta hauei hitz gutxitan ihardetsi nahi diet azalpen zehatzagoetan hasi aurretik.

Lehen eragozpena honako hau da: giza gogoak, bere buruaz gogoeta egiten duenean, atzematen duen gauza bakarra baldin bada bera pentsatzen duen zerbait dela, hortik ez dela ateratzen bere natura edo zerizana pentsatzea besterik ez dela; eta besterik ez horrekin arimaren ezaugarritzat ere jo zitezkeen gainerako gauza guztiak baztertzeko dira.

Nik eragozpen honi erantzungo diot esanaz leku hartan nire asmoa zela beste ezaugarri horiek baztertzeko nire hautemaketaren⁵ ordenaren ikuspegitik eta ez gauza beraren egiaren ikuspegitik (ez baitzen hori nire gaia orduan); eta honekin esan nahi nuen nik nekienaren arabera ezagutzen nuen gauza bakarra zela nire zerizanari zegokiola pentsatzen duen zerbait izatea -edo bere baitan pentsatzeko ahalmena duen zerbait-. Baina, halaber, ondoren erakutsiko dut nire zerizanari dagokion besterik ezer ezagutzen ez dudanez, hortik ateratzen dela ez dela benetan berari dagokion inolako beste gauzarik.

Eta bigarren eragozpena zera da: ni baino perfektuagoa den zerbait badela nire baitan dudan ideia izan arren, hortik ez dela ateratzen ideia hori ni baino perfektuagoa denik, eta, are gutxiago oraindik, ideia horrek adierazten duena existitzen denik.

Baina hemen erantzungo dut nahasketa ideia hitzean datzala; zeren bera har daiteke edo materialki, nire adimenaren eragiketa bezala, eta zentzu honetan ezin esango genuke ni neu baino perfektuagoa denik, edo objektiboki, eragiketa horrekin adierazten den gaia bezala, eta gai hau bere zerizanagatik ni baino perfektuagoa izan daiteke, kontutan izan gabe nire adimenetik at existitzen den ala ez. Hala ere, tratatu honetan zehar erakutsiko dut nabarmentasun handiagoz nire baitan ni baino perfektuagoa den zerbait badela dudan ideia hutsetik, ateratzen dela gauza hori benetan existitzen dela.

Beste bi idazki nahikoa zabalak ikusi ditut, gainera, gai honi buruz, nire arrazoiaren aurka baino nire ondorioaren aurka egiten zutenak, euren argudioak jainkogabeen ohiko iturrietatik hartzen zituztelarik. Baina ez dut nik hemen horiei erantzuteko asmorik, hori egin aurretik argudio horiek azaldu beharko nituzkeen beldur naiz eta; izan ere, mota hauetako argudioek ezin hunkitu dituzte inolaz ere nire arrazoiak ondo ulertu dituztenen gogoak. Gainera, jende askoren irizpenak hain ahulak eta ergelak dira, ezen sarritan askoz errazago konbentzitzen diren zerbaiti buruz jasotzen duten lehen iritziekin, hauek oso faltsuak eta arrazoimenetik oso urrunduak izan arren, geroago iritzi horien errefusapen sendo eta egiazkoekin baino, nahiz eta hauek gero ondo ulertu.

Oro har, esango dudan gauza bakarra da jainkogabeek Jainkoaren existentzia errefusatzeko diotena bi gauzatan datzala: edo guk Jainkoari giza eraspenak izendatzean, edo Jainkoak egin dezakeena eta egin behar duena zehaztu eta ulertu nahi izateko gure gogoan (gure adimenari izendatzen diogun indarra eta jakituria hain handitzat jotzen baitugu). Era honetara eurek dioten guztiak ez digu inolako arazorik sortuko, baldin eta gogoratzen badugu gure adimena zerbait amaikortzat eta mugatutzat hartu behar dugula, eta Jainkoa izaki amaigabe eta ulertezintzat. Orain, behin gizonen iritziak nahikoa jorratuta, berriro ekingo diot Jainkoari eta giza arimari buruzko galderen azterketari, eta, era batera, lehen filosofiaren osotasunaren azterketari ere, baina jende arruntaren

lausenguen zain egon gabe eta nire liburuak irakurle asko izango duenik itxaron gabe ere. Haatik, ez nioke sekula inori bera irakurtzeko aholkatuko, nirekin gogoeta seriotasunez egin nahi duten horiei izan ezik, hauek euren adimena sentimenen kontuetatik aldendu ahal izango baitute eta era guztietako aurreiritzietatik guztiz libratu ahal izango baitira. Eta jakin badakit hauek oso gutxi direla. Baina ez dute tratatu honen irakurketatik probetxu handirik aterako nire arrazoen ordena eta lotura ulertzeaz asko arduratu gabe bere edozein zati bereiziri buruz argudiatzen saiatzen direnek (askok egiten duten legez). Beharbada han eta hemen hausnarkerietarako aukera aurkituko duten arren, nekez jarri ahal izango dute eragozpenen bat erantzutera premiauko nauena, edo merezi duena.

Eta inori agintzen ez diodan bezala bat-batean gauza guztietan asetasuna emango diodanik, eta nahikoa harroa ez naizenez pentsatzeko bakoitzak aurki ditzakeen zailtasun guztiak aurreikusi ahal izango ditudala, gogoeta hauetan lehenik azalduko ditut ni neu egiaren ezagutza ziur eta ebidentera iritzi naizela konbentzitu nauten pentsamenduak; eta ikusiko dut horrela ea konbentzi ditzakedan besteak ni neu konbentzitu nauten arrazoi horiexekin. Honen ondoren zenbait pertsona adimentsu eta doktrinan jakintsuengandik jasotako eragozpenei erantzungo diet, (neuk igorri dizkiet eta nire Gogoetak prentsarako bidean jarri aurretik eurek azter ditzaten); zeren hain ugariak eta hain ezberdinak baitira bidali dizkidaten eragozpenak, ezen ausartzen naizen itxaroten ez dela inorentzat erraza izango hemen aztertu ez den eragozpenik aurkeztea, ganorakorik behintzat. Arrazoi honegatik erregutzen diot Gogoeta hauek irakurri nahi dituenari, ez dezan inolako irizpenik bururatu eragozpen horiek guztiak, eta nire ihardespeneak, irakurtzeko lana hartu aurretik.

ONDOKO SEI MEDITAZIOEN LABURPENA

Lehenengoan gauza guztiez, eta bereziki materialez, zalantza egiteko izan ditzakegun arrazoiak aurkeztu ditut, gutxienez zientzien oinarriak orain artean izan ditugunak baino ez diren artean. Alabaina, halako zalantza orokor baten baliagarritasuna ez da berehala egiten begi-bistakoa, baina oso balio handikoa da era guztietako aurreiritzietatik libratzen gaituelako eta oso bide erraza zabaltzen digulako gure gogoia sentimenetatik askatzera ohi dadin eta, azkenik, geroago zerbait egia dela aurkitzen badugu ezinezkoa bihurtzen duelako inolako zalantzarik egitea horri buruz.

Bigarrenean, adimenak aitortzen du erabat ezinezkoa dela bera ez existitzea, eta aldi berean, zerbaitek bere existentziaz zalantza egiteko motiborik txikiena eskaintzen badu, orduan suposatzen du, bere askatasuna erabiliz, gauza hori ez dela existitzen. Eta hau ere oso baliagarritasun handikoa da, honela erraz bereiz baititzake zein gauza dagozkion berari -hau da, beraren natura intelektualari- eta zein gorputzari. Baina batzuek espero dezaketenez nik leku horretan arimaren hilezkortasuna frogatzeko arrazoiak azaltzea, jakinarazi behar diet saiatu naizela tratatu honetan ez idazten ezer modu oso zehatzean frogatzerik ez neukana; eta horregatik geometrialariek darabilten ordenaren antzekoa erabiltzera behartua aurkitu dudala nire burua, hau da, inolako ondoriotara heldu baino lehen bilatzen den proposizioaren aurreko guztiak adieraztera.

Alabaina, arimaren hilezkortasuna ezagutzeko galdatzen den lehen baldintza zera da: berari buruz ahalik eta ikusmolde garbiena bururatu behar dela, gorputzari buruz izan ditzakegun ikusmolde guztiez ezberdina, eta hori da, hain zuzen, bigarren Meditazio honetan egin dena. Halaber eskatzen da guk jakin dezagun egia dela argi eta bereizirik bururatzen dugun guztia, guk bururatzen dugun modu horretantxe, eta hau ezin egin izan da laugarren Meditazioaren aurretik. Gainera gorputzaren naturari buruz beste ikusmolde ezberdin bat izan behar da, eta ikusmolde hori zati batean bigarren Meditazioan eta beste zati batean bosgarrenean eta seigarrenean taxutzen da. Eta azkenik, honetatik guztitik zera ondorioztatu behar da: modu argi eta bereizian substantzia ezberdin bezala bururatzen diren gauza guztiak, adimena eta gorputza bururatzen diren bezala, benetan substantzia ezberdinak direla elkarrekiko, eta hau da seigarren Meditazioan ondorioztatzen dena. Eta gauza hauxe bera baieztatzen da bigarren Meditazio honetan bertan, ezin baitugu inolako gorputzik bururatu zatigarria ez dena eta, era berean, ezin dugu adimena bururatu zatiezina ez bada: izan ere, ezin dugu bururatu inolako adimenen erdia, gorputzik txikienaren erdia bururagarria zaigun artean; era honetara onartu behar dugu gorputzaren eta adimenaren naturak ez bakarrik ezberdinak direla, baizik eta neurri batean kontrakoak ere badirela. Alabaina, ez naiz nire lan honetan horri buruz jardun gehiago egiten saiatuko ondoko arrazoi hauengatik: alde batetik, esandakoarekin nahikoa argiro erakusten delako gorputzaren ustelketari ez darraiola arimaren heriotza, eta gizakiei heriotza ondoko bizitza baten itxaropena ematen zaielako; eta, bestetik, giza arimaren hilezkortasuna ondorioztatzea zilegiko diguten aurrekoak fisikaren osotasunaren azalpenaren menpeko direlako. Azalpen honen bidez jakingo dugu, lehenik, substantzia guztiak (hau da, Jainkoak sortu ez baditu ezin existitu diren gauza guztiak) berez ustelezinak direla, eta ezin utzi diotela sekula existitzeari, baldin eta Jainkoak berak deuseztatzen ez baditu beraren ohiko partehartzea ukatuz. Eta bigarrenik, nabarmenduko dugu gorputza, orokorki hartuta kontutan, substantzia dela, eta horregatik ezin dela hil, baina giza gorputza, beste gorputzetatik bereizten den neurrian, atalen konfigurazio batez taxutzen dela (eta antzerako beste akzidente batzuek); eta giza arima, ostera, ez dela akzidentez osatzen, substantzia hutsa dela. Zeren arimaren akzidente guztiak aldatzen badira ere (adibidez, gauza batzuk bururatzean, beste batzuk nahi izatean, beste batzuk sentitzean, eta abar) arimak, hala ere, beti arima bera dirau; giza gorputzak, berriz, ez du gorputz bera iraungo bere ataletatik figura bakarria aldatzen bada. Hortik aterako da giza gorputza erraz hil daitekeela, baina adimena⁶ berez hilezkorra dela.

Hirugarren Meditazioan uste dut nahikoa luzatu naizela Jainkoaren existentzia frogatzeko darabilan argudioa azaltzen. Hala ere, irakurlearen arima era errazagoan urrundu ahal izateko sentimenetatik ez dut hor erabili nahi izan gorputzezko gauzetatik ateratako batere parekaketarik. Baliteke iluntasun ugari geratu izana bertan, baina, hala ere, espero dut hauek erabat argituko direla geroago jarri dizkidaten eragozpenei eman dizkiedan erantzunetan. Adibidez, nahikoa zaila da ulertzeko gure baitan aurkitzen den izaki soberano eta perfektuaren ideiak zergatik etorri behar duen

kausa soberano eta perfektu batetik, berak izan dezakeen errealitate objektiboa dela eta⁷. Erantzun horietan arazo hau argitu dut makina oso perfektu batekin parekatuz, makina horren ideia edozein langileren buruan aurki daitekeelarik; ideia horren gauzaketa objektiboak kausa bat izan behar duen legez (hots, langilearen zientzia, edo langileari zientzia hori irakatsi dion beste edozeinen zientzia), era berean, ezinezkoa da gure baitan dagoen Jainkoaren ideiak ez dezan izan bere burua bere zergati bezala.

Laugarrenean oso argi eta oso bereizirik bururatzen ditugun gauzak beti egia direla frogatu da; eta horrekin batera faltsutasunaren arrazoa zertan datzan ere azaldu da, hau jakitea beharrezkoa baita, bai aurreko egiak baieztatzeko, bai ondoren etorriko direnak hobeto ulertzeko. Baina oharrarazi behar da, hala ere, ez naizela leku horretan inolaz ere bekatuari buruz ari, hau da, ongiaren eta gaizkiaren atzetik dihardugunean egiten dugun erruari buruz, baizik eta irizmenean eta egiaren eta faltsuaren arteko bereizketan sortzen den erruari buruz besterik ez. Eta ez da nire asmoa fedeari dagozkion gauzei buruz hitz egitea, ezta bizitzako jokaerez ere, egia espekulatiboekin zerikusia duten gauzez baino, bakarrik naturaren argiaren bidez ezagutu daitezkeenak.

Bosgarren Meditazioan gorputzaren natura azaldu da oro har, eta horretaz gain Jainkoaren existentzia arrazoi berri baten bidez azaldu da, arrazoi horretan zailtasun batzuk aurkitu ahal izango direlarik, baina hauek argituko dira Eragozpenei Erantzunetan; gainera erakutsi dut zer zentzutan den egia frogapen geometrikoen ziurtasuna Jainkoaren ezagupenaren menpeko dela.

Seigarrenean, azkenik, adimenaren eginkizuna eta irudimenaren eginkizuna bereizi ditut, horien arteko bereizketaren zantzuak zehaztuz. Bertan erakutsi dut giza arima eta gorputza benetan ezberdinak direla, eta, hala ere, estuki lotuta eta batuta daudela biak, elkarren artean gauza bakar bat eratzen dutelarik. Sentimenetatik datozen erru guztiak azaltzen dira ere, eurak saihesteko moduekin batera. Eta azkenik gaineratzen dira gauza materialen existentzia frogatzeko behar diren arrazoi guztiak. Eta nire ustez, arrazoi hauen balioa ez datza frogatzen dutena frogatzean (hau da, mundua badela, gizakiek gorputza dutela, eta antzerako beste zenbait gauza frogatzean, zentzuzko inork zalantzatan jarri ez duena), baizik eta hurbiletik hartzen baditugu kontutan, jabetzen garelako ez direla Jainkoaren eta gure arimaren ezagutzara garamatzaten arrazoiak bezain irmoak eta nabarmenak; beraz, azken hauek izango dira giza gogoaren ezagupenean bil daitezkeen arrazoirik egiazkoenak eta nabarmenenak. Eta hau da nire sei Meditazio hauetan frogatu nahi izan dudana guztia, honegatik ez ditut laburpen honetan aipatu tratatu honetan tarteka ukitu ditudan beste gai batzuk.

LEHEN FILOSOFIARI
BURUZKO MEDITAZIO
METAFISIKOAK

Non Jainkoaren existentzia
eta gizakiaren arimaren eta
gorputzaren arteko benetako
bereizketa frogatzen diren⁸

LEHEN MEDITAZIOA

Zalantzatan jar daitezkeen gauzei buruz

Urte batzuk direla konturatu nintzen gazte-gaztetatik egiazkotzat hartuta nituen zenbait iritzi faltsuak zirela, eta konturatu nintzen, halaber, geroago halako sendotasun urriko hastapenen gainean eraiki nuena oso zalantzarria eta ziurgabea baino ezin zitekeela izan. Hontara, zientzietan zerbait sendoa eta iraunkorra finkatu nahi banuen, beharrezkoa nuen iritzi horietaz⁹ libratzeko ahaleginari seriotasunez ekitea behingoan, eta dena berriro eraikitzea oinarri-oinarrietatik hasita. Baina eginbehar hau oso handia iruditu zitzaidanez, itxaron egin dut, adinarekin lan hori betetzeko heldutasun ezin egokiagoa lortu arte (hau da, geroago etorriko litzatekeen beste edozein baino egokiagoa izango litzatekeen adinera heldu arte). Hau dela eta, gehiegi geroratu dut nire eginbehar hori eta nire iritiz huts egingo nuke lanerako geratzen zaidan denbora aurrerantzean ere erabakia hartzeko erabiliko banu.

Orain, beraz, bakardade baketsu honetan nire adimena kezka guztiez libre dudanez eta lasaitasun segurua lortu dudanez azkenean, nire lehenagoko iritzi guztiak deusezteari ekingo diot seriotasunez eta askatasunez. Alabaina, helburu hori betetzeko ez da beharrezkoa izango iritzi horiek guztiak faltsuak direla frogatzea, beharbada ez nuke hori sekula lortuko gainera. Baina arrazoimenak dagoeneko konbentzitu nau neurri berdinean baztertu behar ditudala nire sinesmenetatik, bai erabat ziurrak eta zalantzarik gabekoak ez diren gauzak, bai nabarmenki faltsuak agertzen direnak; arrazoi honegatik nahikoa izango da nire iritzi bakoitzean zalantzarako motibo bakarra aurkitzea guztiak errefusatzeko. Eta honetarako ez da beharrezkoa nik guztiak banan-banan azter ditzadan, amaigabeko lana bailitzateke bera. Haatik, oinarrien hondamenak nahitaez eraikuntza osoaren hondamena dakarrenez, lehenik nire lehenagoko iritzien zutabe ziren hastapenei erasoko diet.

Orain arte egiazkoentzat eta seguruentzat hartu dudan guztia sentipenetatik ala sentipenen bidez ikasi dut. Alabaina batzuetan konturatu naiz sentipen horiek engainakorrak direla, eta zuhur jokatzeko ez zaie sekula konfiantza osorik eman behar behin engainatu gaituztenei.

Hala ere, hautemateko zailak diren eta urrun dauden gauzei dagokienez sentipenek batzuetan engainatzen gaituzten arren, agian sentipenen bidez ezagutzen ditugun beste gauza askori buruz zalantza egitea ez da arrazoizkoa izango (adibidez, ni hemen nagoela, sutondoan eserita, txabusina jantzita, eskuetan paper hau daukadala, eta era honetako beste zenbait gauza). Nola ukatuko nuke, gainera, esku hauek eta gorputz hau nireak direla, ez badut nire burua zentzugabeko pertsonen parean ipintzen? Hori eginez gero nire burua parekatuko nuke oso behartsuak diren artean behin eta berriro erregeak direla diotenekin -burmuina malenkoniaren lurrin beltzaz aztoratuta eta nahastuta dutelako-; erabat biluzik dauden artean urrez eta purpuraz jantzita daudela diotenekin; edo burua buztinezkoa dutela, edo kalabazak direla oso-osorik edo kristalezkoak direla irudikatzen dutenekin. Baina hauek eroak besterik ez dira, eta ni eurak bezain eroa izango nintzateke euren ereduari jarraituko banintzaio.

Hau dena oso zentzuzkoa da, baina kontutan izan behar dut ni gizakia naizela, eta lo egiteko ohitura dudala, eta nire ametsetan zentzugabe horiek iratzarrita daudenean bururatzen dituzten gauza horiexek bururatzen ditudala, eta sinesgaitzagoak ere batzuetan. Zenbaitetan ez ote dut nik amets egin gauez hemen nengoela, txabusina jantzita eta sutondoan eserita, benetan nire ohean etzanda eta erabat biluzik nengoen artean! Orain iruditzen zait paper honi begiak esna begiratzen diodala, mugitzen dudan buru hau ez dagoela erdi lotan, esku hau nahita eta helburu jakin batekin luzatzen dudala eta sentitzen dudala; eta egia esan ametsetan gertatzen dena ez da hau guztia bezain modu argi eta bereizian agertzen. Baina arretaz pentsatuz gogora datorkit sarritan, lotan nagoela, horrelako irudipenek nahastu izan nautela. Eta honi buruz pentsatzean zerak harritzen nau: iratzarrita egotearen eta lotan egotearen artean argi eta garbi bereizteko seinale ziurrik ez dagoela ikusteak. Eta nire harridura hau hain da handia, ezen ia konbentzi nazakeen ere orain lotan nagoela. Demagun orain, beraz, lotan gaudela eta zehaztasun horiek guztiak (hots: begiak irekitzen ditugula, burua mugitzen dugula, eskuak luzatzen ditugula) irudipen faltsuak besterik ez direla, eta pentsa dezagun gure eskuak eta gure gorputz osoa ez direla guk ikusten ditugun bezalakoak. Hala ere, gutxienez onartu beharko dugu ametsetan irudikatzen ditugun gauzak margotutako irudiak bezalakoak direla, benetako gauzak antzeratuz bakarrik eratzen direla, eta, hortaz, begiak, burua,

eskuak eta gorputz osoa, eta era horretako gauza orokorrak, behintzat, ez direla irudimenezkoak, baizik eta benetan existitzen direla. Izan ere, pintoreek sirenak eta satiroak irudikatzeko ahalegina dagitenean, itxura xelebreez eta ezohikoez baliatuz, ezin dizkiete atxiki itxura eta natura erabat berriak, eta animalia ezberdinen gorputzadarren nolabaiteko nahasketa eratzen dute, besterik ez. Edo, halabeharrez, asmatuko balute zerbait berri-berria, inork antzerakorik ikusi ez duena, erabat irudimenezkoa eta faltsua izango litzatekeena, hala ere, irudi horrek benetako koloreez osatuta egon beharko luke gutxienez.

Eta arrazoi berarengatik¹⁰ begiak, burua, eskuak eta antzerako gauza orokorrak irudimenezkoak izan daitezkeen arren, onartu behar da badirela unibertsoan gauza bakunagoak eta unibertsalagoak, benetan existitzen direnak; eta hauen nahasketatik (benetako koloreen nahasketatik bezalaxe) eratzen dira gure pentsamenduan dauden gauzen irudiak, egiazkoak nahiz gezurrezkoak.

Mota honetakoa da gorputzaren natura oro har, bere hedadura, gauza hedatuaren irudia, euren neurria edo handitasuna, euren kopurua, dauden lekua, euren iraupena neurtzen duen denbora eta antzerakoak.

Horregatik, beharbada, ez da ondorio okerra izango esaten badugu fisika, astronomia, eta gauza konposatuez diharduten gainerako zientziak oso zalantzarriak eta ziurtasun txikikoak direla; baina aritmetika, geometria, eta era hauetako gainerako zientziek -oso gauza bakunez eta orokorrez dihardutenak, ia kontutan izan gabe gauza horiek naturan existitzen diren ala ez-, badute ziurra eta zalantzarik gabekoa den zerbait. Zeren iratzarrita egon edo lotan egon bi gehi hiru beti bost izango baita, eta karratuak ez du sekula lau alde baino gehiago izango. Eta ez zait iruditzen halako egia nabarmenez inolako faltsutasunik¹¹ susma daitekeenik.

Alabaina, aspalditik dut nire gogoan honako iritzia: badela Jainko bat ahalguztiduna dena, eta naizen modukoa sortu nauena. Baina demagun Jainkoak gauza horiek guztiak ez dituela egin (hau da, ez duela egin ez lurrik, ez zerurik, ez gorputzik, ez hedaturarik, ez irudirik, ez handitasunik eta ezta lekurik ere), nola jakin dezaket, orduan, hori guztia existitzen ez ote den¹² uste badut gauzak orain ikusten ditudan bezalakoak direla? Nire iritzian besteak batzuetan oker daude euren ustez ziurtasun osoz dakiten gauzetan ere; hori kontutan izanda ez ote naiz ni ere engainatuta egongo, horiek bezala, bi eta hiru batzen ditudan bakoitzean, edo karratuaren aldeak zenbatzen ditudanean, edo gauza errazagoak egiten ditudanean, hau baino zerbait errazagorik bururatu ahal bada? Baina Jainkoa ontasun gorena omen denez, baliteke ez izatea bere nahia ni gauza horietan guztietan oker egotea. Hala ere, ezin badira bat etorri Jainkoaren ontasuna eta ni beti oker egon beharra -ni hau berak sortutako izakia izanik-, ezin dira bat etorri, halaber, bere ontasun hori eta ni noizbait oker egon beharra; eta azken hau Jainkoak onartu egin du inoiz, ez da honetaz zalantzarik.

Baina baten batzuek, agian, nahiago dezakete halako Jainko boteretsu baten existentzia ukatu, gainerako gauza guztiak gezurrak direla sinetsi baino lehenago. Ederki, ez diezaiegun oraingoz ihardetsi, eta onar dezagun hemen Jainkoari buruz esan dudana guztia gezurra dela. Hala ere, berdin da zer bururatzen duten horiek nire oraingo naturara nola heldu naizen azaltzeko -patua dela, halabeharra dela, segidako gertaera sail baten ondorioa dela, edo beste edozein era dela- edozein kasutan egia baita huts egitea eta norbera nahastea nolabaiteko inperfekzioa dela; honegatik, zenbait eta ahalmen gutxiago izendatzen dioten nire sorreran jartzen duten sortzaileari, orduan eta errazagoa izango da ni beti huts egiteko inperfekzio mailara heltzea. Arrazoi hauen aurrean nik ez daukat zer erantzun. Onartu behar dut beste garai batzuetan egiazkat hartu ditudan iritzi guztien artean ez dagoela bakarria ere gaur egun ezin dudana zalantzatan jarri -eta honen motiboa ez da axolagabekeriaz edo arinkeriaz jokatu dudala, baizik eta oso arrazoi sendoak eta ondo pentsatutakoak ditudala orain-. Honegatik, zerbait egiazkoa aurkitu nahi badut¹³, ukatu behar diet onespena nire lehenagoko iritzi horiei, nabarmenki faltsuak diren gauzei ukatzen didan bezala.

Baina ez da nahikoa honetaz guztiaz jabetzea, beharrezkoa da, baita ere, dena gogoratzea. Izan ere, lehenagoko iritzi arrunt horiek sarritan etortzen zaizkit niri burura. Euretaz erabilpen luzea eta kuttuna egin dut, eta horrek eskubidea eman die nire gogoaren kontra nire adimenean leku bat betetzeko eta ia nire sinesmenen nagusi izateko ere. Eurekin bat etortzeko eta eurengan konfiantza izateko ohitura ez dut sekula galduko eurak berez zer diren kontutan dudana artean, hau da, kontutan

dudan artean zalantzarriak direla (frogatu dudan legez), baina era berean oso gertakorrak ere; hau dela eta, arrazoi askoz sendagoak baitaude eurak sinesteko ukatzeko baino. Horregatik uste dut ez dudala gaizki egingo horren aurkako iritzia onartzen badut eta nire ahalegin guztiak egiten baditut nire burua nahasteko, pentsamendu horiek guztiak faltsutzat eta irudimenezkotzat joaz. Horrela, nire aurreiritzien zama balantzatzuz, nire irizmena ez litzateke erabilpen okerren menpean egongo eta ez litzateke desbideratuko egiaren ezagutzara eramango lukeen bidetik. Izan ere, badakit jakin ez dagoela bide honetatik ez arriskurik ez errurik eta nire mesfidantzari ere ez diodala gehiegizko kasurik egin behar, ezagupenaz ari naizelako eta ez ekintzaz.

Beraz, Jainko ona, egia guztien iturri gorena, badagoela suposatu ordez, bururatuko dut jeinu maltzurra dagoela, guztiz ahaltsua eta engainatzailea dena, eta bere indar guztiak erabili dituen ni engainatzeko. Pentsatuko dut zerua, lurra, koloreak, irudiak, hotsak eta ikusten ditugun kanpoko gauza guztiak ametsetako zelatak besterik ez direla, jeinu maltzur horrek nire sinesberatasunari jartzen dizkiona. Bururatuko dut nik neuk ez dudala ez eskurik, ez begirik, ez haragirik, ez odolirik, ez inolako sentipenik, eta horiek ditudalako sinesmen faltsua dudala. Gogoeta horri eutsiko diot temati, eta bide honetatik ezin banaiz inolako egiaren ezagutzara heldu, orduan, gutxienez, nire esku egongo da nire irizpena eskegita uztea. Honegatik saiatuko naiz, kontu handiz, faltsua den ezer ez onartzen nire sinesmenean, eta nire gogoia gertu izango dut engainatzaile handi horren amarruei aurre egin diezaion, berak ez diezadan sekula ezer ezar bere amarruak oso handiak izan arren.

Baina eginkizun hau neketsua da, eta nire eguneroko bizitzan nolabaiteko nagikeria nagusitzen zait. Ni ametsetan irudimenezko askatasunaz gozatzen duen esklaboa bezalakoa naiz; bere askatasuna ametsa besterik ez dela susmatzen hasten denean, ez du iratzarri nahi izaten eta irudipen atsegin horietan babesten da¹⁴. Era berean ni ere, ustekabea, nire lehenagoko iritzietara etortzen naiz, eta orduan beldur izaten naiz ez ote naizen iratzarriko, eta ez ote dudan aurkituko nire loaldi lasaiaren ondoren etorriko diren egun lanpetuek ez didatela ekarriko argitasunik harrotu diren zailtasun ilunei dagokienez.

BIGARREN MEDITAZIOA

Giza naturari buruz, gorputza baino errazagoa ezagutzen dena

Atzoko Meditazioak adimena zalantzez bete dit, eta hainbeste dira, gainera, zalantza horiek, non ezin ahaztuko ditudan aurrerantzean. Baina, hala ere, ez dut ikusten nola aurki diezaiekedan irtenbiderik; eta harrিতa nago, bat-batean oso ur sakonetan erori izan banintz bezala, hondoa ukitu ezinik edo ur gainean mantentzeko igeri egin ezinik. Saiatuko naiz, hala ere, eta atzo sartu nintzen bide berari eutsiko diot, zalantzarik txikiena bururatzeko aukera eskain diezadakeen guztitik urrunduz, guztiz faltsua dela bainekien; eta aurrera egingo dut zerbait ziurra aurkitu arte, edo gutxienez, besterik ez bada, ziurtasun osoz jakin arte ez dagoela ziurra den ezer.

Arkimedesez lur osoa bere lekutik mugitzeko puntu bat eskatzen zuen, finkoa eta higiezina, besterik ez. Horrela nik ere itxaropen handiak izan ditzaket aurkitzen badut gauza bakar bat egia eta zalantzaezina dena.

Ikusten ditudan gauza guztiak faltsuak direla suposatuko dut; pentsatuko dut nire oroimen engainakorrek agertzen didan guztia ez dela existitzen; ez dudala inolako sentipenik; gorputza, irudia, hedadura eta lekua kimerak besterik ez direla. Zer izango da, orduan, egia? Agian ez dela ezer egia dena, hori bakarrik.

Baina nola jakingo dut nik ba ote dagoen ezer aipatu ditudan gauza horietaz gain, zalantzarako motiborik txikiena ere emango ez duena? Ez al da Jainkoa izango -edo beste edozein izen ematen diogun izakiren bat- pentsamenduok gogoan sartu dizkidana? Hau ez da beharrezkoa, agian ni neu ere izan naiteke eta horiek ekoizteko gauza. Ez al naiz ni, orduan, zerbait izango gutxienez? Alabaina, ukatu egin dut nik sentipenik edo gorputzik dudarik. Hemen zalantzak sortzen zaizkit, zer ondorio ateratzen da hortik? Nire gorputzarenganako eta sentipenenganako menpekotasuna dela eta, ezin al dut horiek gabe existitu? Nire burua konbentzitu dut munduan ezer ez dagoela, ez zerurik, ez lurrik, ez adimenik, ez gorputzik; ez al da hortik ateratzen ni ez naizela existitzen? Ez ba; nik existitu behar dut ni neu zerbaitetaz konbentzitua banago¹⁵. Baina badago ez dakit zer bat engaintzailea dena, ahalguztiduna eta guztiz zuhurra, bere artezia guztia ni beti engainatzeko erabiltzen duena. Ez dago, beraz, zalantzarik existitzen naizela, huts egiten dut eta. Eta berak nahi adina nahasten banau ere, ez du lortuko ni ezer ez izatea zerbait pentsatzen dudan artean. Horrela, gogoeta egin eta gero¹⁶, ondorioztatu behar dut ni naiz, ni existitzen naiz esaldiak derrigorrez egia izan behar duela ahoskatzen dudan bakoitzean edo nire adimenean bururatzen dudan guztietan.

Baina ez dut ulertzen oraindik oso argi zer naizen, ni banaizela seguru nagoen arren. Horregatik arretaz jokatu behar dut eta oharkabea ez dut nitzat hartu behar ni ez naizen beste zerbait, eta honela ez dut hutsik egingo nire ezaguera honetan, nire ustez ziurrena eta ebidenteena dena.

Beraz, azken gogoeta hauetara heldu aurretik nire naturaz pentsatzen nuena hartuko dut kontutan berriro, eta nire lehenagoko iritzien artetik ezabatuko dut eskaini berri ditudan arrazoiekin zalantzatan jar daitekeen guztia, ezer ez geratu arte ziurra eta zalantzaezina ez dena. Zer izan naiz ni, orduan, nire iritzirako orain arte? Gizakia, jakina. Baina, zer da gizakia? Animalia razionala dela esango al dut? Ez, bestela animalia zer den eta razionala zer den aztertu beharko nuke eta. Horrela, galdera bakar batetik abiatuz, oharkabea, hamaika galdera zailagotan murgilduko ginatke, eta ez dut nire asti urria galdu nahi halako xehetasunetan. Horren ordean gehiago arduratuko naiz nire adimenean (nire naturari buruz gogoetatzen hasten naizenean), bat-batean eta berez sortzen zaizkidan pentsamenduez. Hasteko bururatzen zait aurpegia dudala, eskuak, besoak...; eta hezurrez eta haragiz (gorpu batean aurkitzen diren moduan) osatutako makina honi gorputza deritzot. Bururatuko zait gainera elikatzen naizela, mugitzen naizela, sentitu eta pentsatzen dudala, ekintzaok arimari atxikitzen dizkiodalarik. Baina ez naiz geldituko arima hau zer den pentsatzen, edo geldituta ere irudikatuko dut oso bakandutako haizea, sua edo etera dela, nire gorputzeko parterik sendoenetan zabaltzen dena. Gorputzei dagokienez, ez dut euren naturaz zalantzarik egingo, bera oso bereiziki ezagutzen dudala uste dut eta; natura hori azaldu nahiko banu zera esango nuke: "gorputz hitzaz ulertzen dut irudi batek mugatzen duen guztia; leku batean sartzen dena; espazio bat betetzen duena beste edozein gorputz baztertuz espazio horretatik; senti daitekeena ukituz, ikusiz, entzunaz, dastatuz edo usainduz; era askotara mugi daitekeena, ez berez, bera ukitzen duen beste zerbaiten indarrez baino". Zeren mugitzeko, sentitzeko eta pentsatzeko ahalmenei dagokienez, ez

dut uste eurak berez izatea gorputzaren ezaugarritzat har litekeen abantaila denik; haatik, harritzen nau gorputzen bat egon dadila ahalmen horiek izango lituzkeena.

Baina zer izango naiz ni, behin suposatu dudanez gero badela norbait ahalguztiduna dena eta - horrela esan badezaket- maltzurra eta engainatzailea ere, eta bere ahalegin guztiak egiten dituen ni nahasteko? Baiezta al dezaket gorputzaren naturaren ezaugarritzat jo ditudan horietatik bakarra ere dudala? Arreta jartzen dut eta pentsatzen dut gauza hauetaz, bueltak ematen dizkiot nire buruari, eta ez zait ezer bururatzen, eta ez da beharrezkoa gauza horien artetik guztiak zehaztea. Jo dezagun, orduan, arimaren atribuetara, eta begira dezagun ea badagoen horietako baten bat nire baitan. Lehenak elikadura eta higadura dira, baina egia bada gorputzik ez dudala egia da, halaber, ezin naizela higitu eta ezin naizela elikatu. Beste bat sentitzea da, baina ezin dut sentitu gorputzik gabe; gainera, ametsetan sentitu izan ditut zenbait gauza, eta gero, iratzartean, konturatu naiz sentitu ez ditudala. Beste bat pentsatzea da, eta jabetzen naiz hemen pentsamendua niri dagokidan atributua dela, bera da niregandik bananezina den bakarra. Ni naiz, ni existitzen naiz, hau egia da orduan, baina noiz arte? Nik pentsatzen dudan artean. Izan ere, baliteke nik pentsatzeari utziz gero existitzeari erabat uztea ere. Zehaztasunez hitz eginda, beraz, pentsatzen duen zerbait besterik ez naiz, hau da, gogoia, adimena edo arrazoimena naiz (hitzon esanahia orain arte ezezaguna zitzaidalarik), eta honekin ez dut ezer onartzen beharrezko egia baino. Benetako gauza naiz orduan, benetan existitzen dena, baina zer gauza? Esana dut: pentsatzen duen gauza. Eta zer gehiago? Nire irudimena erabiliko dut¹⁷. Ez naiz giza gorputza deritzon gorputzadar multzoa; ez naiz bere gorputzadar guztietan hedatzen den aire fin eta sarkorra; ez naiz haizea, ez sua, ez lurruna, ezta nik burura edo irudika dezakedan ezer ere, hau guztia ez dela ezer suposatu baitut, eta suposapenez aldatu gabe aurkitu dut zerbait naizela.

Baina gerta liteke existitzen ez direla suposatu ditudan gauza horiek -nik ez baintuen ezagutzen- ez bereiztea ezagutzen dudan nitatik? Nik ez dakit, ez naiz horretaz ari; ezin dut eman nire iritzia ezagutzen dudanari buruz baino. Badakit existitzen naizena, eta jakin nahi dut zer den ni hori, existitzen dela aitortu dudana. Alabaina, oso gauza ziurra da niaz dudan ezagupen hori ez dagoela lotuta euren existentzia ezagutzen ez dudan gauzeekin, eta, ondorioz, ez duela menpekotasunik irudimenak itxura dezakeenarekiko. Eta itxuratu¹⁸ aditz honek nire errua oharrarazten dit; izan ere nik itxura egingo nuke irudikatuko banu zerbait naizela, irudikatzea gauza korporal baten itxurari edo irudiari begiratzea baita. Baina nik ziurtasunez dakit banaizela eta aldi berean irudi horiek guztiak ametsak besterik ez direla (oro har, gorputzaren naturarekin zerikusia duten gauza guztiak bezala). Honen ondorioz ateratzen da neurri berdinean izango litzatekeela arrazoigabea bai esatea: , bai esatea: . Honela badakit nire buruaz dudan ezagupenean ez dela sartzen irudimenaren bidez uler dezakedan ezer; eta nire gogoia urrundu behar dut ulertzeko modu honetatik kontu handiarekin, berak bere natura ondo bereizturik atzeman dezan.

Zer naiz ba, orduan, ni? Pentsatzen duen zerbait. Eta zer da hori? Zalantza egiten duen zerbait, bururatzen duena, baieztatzen duena, ukatzen duena, nahi duena, nahi ez duena, irudikatzen duena eta sentitzen duena. Eta, egia esan, ez da gutxi hau guztia nire naturari badagokio. Eta nola ez dira ba nire osagarri izango? Ez al naiz ni ia guztiaz zalantza egiten duena, gauza batzuk ulertzen dituen, gauza bat bakarrik dela egia baieztatzen duena, gainerakoak ukatzen dituen, gehiago ezagutu nahi duena, hutsik egin nahi ez duena, gauza asko irudikatzen duena, sentipenen bidez datozkion gauzak sumatzen dituen? Ba al da ezer honetan guztian egia dena, ni existitzen naizela egia den bezala, ni beti lotan egongo banintz ere eta izatea eman didan horrek ni engainatzeko ahalegin guztiak egingo balitu ere? Bereizten al dira ezaugarri horiek nire pentsamenduaz edo niaz? Benetan nabarmena baita ni naizela zalantzak egiten dituen, ulertzen duena eta nahi duena, eta, beraz, ez da beharrezkoa ezer gaineratzea hori azaltzeko. Eta ni neu naiz irudikatze ahalmena duena; zeren gerta daitekeen arren (lehenago suposatu dudan bezala) irudikatzen ditudan gauzak egia ez izatea, hala ere, irudikatze ahalmen horrek ez dio nirea izateari uzten eta nire pentsamenduaren zatia da. Azkenik, ni sentitzen duen horixe naiz, hau da, gauzak organoen sentipenen bidez atzematen dituen; izan ere, nik ikusten dut argia, nik entzuten dut hotsa, nik sumatzen dut beroa. Dena dela, baten batek esango dit itxura horiek faltsuak direla eta lotan nagoela. Hala balitz ere egi-egia da, gutxienez, iruditzen zaidala nik sentitzen dudala, nik entzuten

dudala, ni berotzen naizela. Honek ezin du faltsua izan¹⁹; eta, hain zuzen, honi deritzo niregan sentitzea²⁰, eta zentzu horretan hartuta horixe da pentsatzea. Eta hemen ezagutzen hasten naiz zer naizen ni lehen baino argitasun eta berezitasun handixeagoarekin. Baina ezin dut nire burutik kendu era bereziagoan atzematen ditudala gauza korporalak (pentsamenduaren irudien bidez bururatu eta sentipenen bidez aztertzen ditudanak) irudimenetik kanpo geratzen den ni neu delako hori baino. Eta, hala ere, ondo gauza bitxia da modu argiagoan eta errazagoan ezagutzen ditudala zalantzagarriak eta urrunak iruditzen zaizkidan gauzak egiazkoagoa eta ziurragoa dena baino, hau da, nia baino. Baina badakusat zer gertatzen den hemen. Nire adimenak atsegin du noraezean ibiltzea eta ezin gera daiteke egiaren muga estuetan. Aska diezaiogun ba berriro brida, horrela une egokian bera gozoki estutuz errazago izango zaigu bera zuzentzea.

Has gaitezen gogora ekartzen gauzarik arruntenak, modurik berezienean ulertzen ditugula uste ditugunak, hots, ukitzen eta ikusten ditugun gorputzak. Ez dut hitz egiten gorputzaz orokorrean, gorputz zehatz bati buruz baino; izan ere, nozio orokor horiek gehienetan nahasiak baitira. Har dezagun, adibidez, argizari pila bat. Erlauntzatik atera berria da eta oraindik ez du galdu eztiaren gozotasuna. Oraindik ez du guztiz galdu bera ateratzeko behar izan diren loreen usaina. Bere kolorea, bere irudia, bere handitasuna, nabarmenak dira; gogorra da, hotza da, uki daiteke, eta jotzen bada hotsa aterako du. Azken batean, gorputz bat bereizirik ezagutu ahal izateko beharrezkoak diren gauza guztiak aurkitzen dira bertan.

Baina hitz egiten ari naizen artean sutara hurbiltzen dut argizaria. Bere zapoaren arrastoa galtzen da, usaina joaten zaio, bere kolorea aldatzen da, irudia desegiten da, bere tamaina handiagotzen da, urtu egiten da, berotu, ezin da ia ukitu, eta baten batek jotzen badu ez du hotsik aterako. Argizari berak irauten al du aldaketa honen ostetik? Onartu beharra dago irauten duela eta inork ezin duela hori ukatu. Zer zegoen, orduan, argizari zati horretan zerbait berezia bezala ezagutuko genuena? Ezin izan daiteke sentipenen bidez atzeman dudana ezer, zeren dastamenean, usaimenean, ikusmenean, ukimenean edo entzumenean sartzen diren gauza guztiak aldatu baitira, argizari berak iraun duen artean. Agian nik ondoren pentsatuko dudana izango zen: hots, argizaria ez zela ez eztiaren gozotasun hori, ez loreen usain atsegin hori, ez zurtasun hori, ez irudi hori, ez hots hori, baizik eta gorputz bat dela, lehenago itxura horiekin agertu zaidana, eta orain beste batzuekin agertzen dena, besterik ez. Baina zer da zehazki nik irudikatzen dudana gauza hori? Har dezagun kontutan bera arretaz eta bazter dezagun argizariari ez dagokion guztia, ea zer den irauten duena. Zerbait hedatua, malgua eta aldakorra besterik ez da geratzen. Baina zer da malgua eta aldakorra izatea? Ez al du honek esan nahi nik irudikatzen dudala argizaria borobila denean karratua bihur daitekeela, eta karratua denean hiruangeludun izatera pasa daitekeela? Ez, ez da hori, zeren iruditzen baitzait argizariak jasan ditzakeela horien antzeko aldaketa ugari, eta ezin izango nituzke aldaketa horiek guztiak irudimenaren bidez harrotu eta, ondorioz, argizariak dudana buruera hori ezin da sortu irudimenetik.

Zer da hedadura hori? Ez al da bera ere ezezaguna? Izan ere bere oinarria den argizaria urtzen denean handiagotzen baita, eta, oraindik, handiago egiten da irakiten denean, eta askoz ere handiago beroa handiagoa denean. Eta argizariari buruz ez dut iritzi zuzena izango ez badut kontutan hartzen bere hedaduran aldaketa ugari eman daitekeela, nik irudimenarekin burura ditzakedanak baino askoz gehiago. Onartu behar dut, beraz, ezin ulertuko dudala irudimenaren bidez zer den argizaria, baizik eta ulertu bakarrik adimenaren²¹ bidez ulertuko dudala, (hau argizari zati horretaz diot, argizaria orokorki hartuz gero gauza askoz ere nabariagoa da eta). Alabaina, zer da adimenaren²² bidez bakarrik burura daitekeen argizari hau? Egiatan nik hasieratik ikusi, ukitu, irudikatu eta ezagutu dudana huraxe da. Baina oharrarazi behar da bere hautemaketa, edo berataz jabetzeko ekintza, ez dela ez ikusmenaren ekintza, ez ukimenarena, eta ezta irudimenarena ere, eta ez dela inoiz horrela izan, eman badu ere; haatik, gogoaren behaketa hutsa besterik ez da izan, eta hau izan daiteke inperfektua eta nahasia, lehen zen bezala, edo argia eta berezia, orain den bezala, argizariaren osagarriari arreta handiagoa edo txikiagoa jartzen diedan, horren arabera.

Alabaina, harritzen naiz kontutan hartzen dudanean²³ nire gogoak huts egiteko duen joera. Zeren, hau guztia nire baitan gogartzen dudana arren, hitzetaz baliatu gabe, hitzekin tratatzen naiz eta

hizkuntza arruntaren berbek ia nahasten naute. Izan ere, argizaria aurrean dugunean diogu argizaria bera dakusagula, eta ez dugu ateratzen, ordea, argizaria aurrean dagoela bere kolorea eta irudia ikusten dugulako. Eta hemendik nik zera ondorioztatuko nuke: argizaria ezagutzen dugula begien ikusmenaren bidez, eta ez gogoaren behaketa hutsagatik. Baina halabeharrez leiho batetik begiratuko banie kaletik pasatzen diren gizakiei, gizakiak ikusten ditudala esango nuke argizaria ikusten dudala diodan bezala. Dena dela, nik leihotik kapelak eta berokiak besterik ez ditut ikusten, eta baliteke hauen ostean automatak²⁴ besterik ez egotea, eta nik, hala ere, gizakiak direla deritzot. Honela nire irizmen hutsaren bidez, zeina nire adimenean dagoen, ulertzen dut ustez nire begiekin ikusten nuena.

Bere jakituria jende xehearen mailaren gainetik altxatu nahi duenak lotsatu egin beharko luke zalantzarako motiboak aurkituko balitu jende xeheak hitz egiteko duen eran. Nahiago dut aurrera jarraitu eta gogoan hartuko dut ea noiz bururatzen dudan era nabariagoan eta perfektuagoan zer den argizaria: dela, alde batetik, lehenago hauteman dudan moduan, hau da, kanpoko sentipenen bidez edo zentzu arruntaren bidez ezagutzen dudala sinetsiz -honela, sena [sensus communis]²⁵, baiteritzo irudiak sortzeko ahalmenari-; edo dela, bestetik, orain bururatzen dudan eran, hau da, bera zer den eta nola ezagutu daitekeen ondo aztertu eta gero. Egia esan barregarri geratuko litzateke honetaz zalantza egitea. Zeren, ba al zegoen zerbait bereizia eta nabaria nire lehengo hautemaketan? Zer egongo litzateke hautemaketa horretan edozein animaliaaren sentipenean sartuko ez litzatekeena modu berdinean? Baina argizaria eta bere kanpoko erak bereiztean, eta bera gogartzen dudanean jantzi guztiez erantzita, hau da, erabat bilutsik, nire irizmenean erruren bat aurki daitekeen arren, ezingo dut bera horrela bururatu giza adimena izan gabe.

Oraindik ez badut onartu ni adimenaz beste zerbait naizela, zer esango nuke nik adimen honi buruz, hau da, niri buruz? Zer esango dut niri buruz argizari zati hau hain bereizturik hauteman eta gero? Nire buruaz dudana ezagupena ez al da izango argizariarena baino egiazkoagoa, ziurragoa, eta gainera askoz ere bereziagoa eta nabarmenagoa? Zeren argizaria ikusten dudala eta, baieztatzen badut bera existitzen dela, argizaria ikustearen ondorio nabarmenagoa izango baita ni existitzen naizela. Izan ere, baliteke nik dakusadana ez izatea argizaria, baliteke, halaber, nik begirik ez edukitzea ezer ikusteko, baina ezinezkoa da ni, pentsatzen duena, ezer ez izatea ikusten dudanean edo ikusten dudala pentsatzen dudanean (eta ez dut egoera bi hauen artean bereizten). Era berean, argizaria existitzen dela baderitzot, bera ukitu dudala eta, hortik gauza bera ondorioztatuko da; eta argizaria existitzen dela baderitzot nire irudimenak konbentzitu nauelako, edo beste edozein arrazoirengatik, hemendik ere ondorio bera aterako dut, existitzen naizela, alegia. Eta argizariaz oharrarazi dudanak niregandik kanpo dagoen edozein gauzarentzat balio du.

Alabaina, argizariaz dudana hautemaketa²⁶ bereziagoa iruditzen zait ikusmenaz eta ukimenaz gain beste zenbait zergatien bidez ezagutzen dudanean; ba arrazoi berarengatik nire buruaz izango dudana ezagupena ere askoz bereziagoa²⁷ izango da, zeren argizaria edo beste edozein gorputz ezagutzen laguntzen duten arrazoi guztiak lagungarriagoak izango baitira nire adimenaren natura ezagutzeko. Eta badira adimenaren baitan bertan beste zenbait gauza beraren natura ezagutzen lagunduko dutenak, eta eurak asko direnez ez du merezi kontutan hartzea gorputzaren menpeko direnak.

Eta azkenean, oharkabean, nik nahi nuen puntura etorri naiz. Zeren dagoeneko badakit gorputza ulermenaren bidez bakarrik burura daitekeela eta ez sentipenen edo irudimenaren bidez, eta pentsamenduaz bururatzen dugunaren bidez ezagutzen dugula eta ez ikusten dugunagatik, edo ukitzen dugunagatik; eta hori guztia horrela denez badakit ez dela ezer ezagutzeko errazagoa nire adimena baino. Baina ia ezinezkoa denez antzinako iritzi bat berehala baztertzea, ona izango da puntu honetan gelditzea pixka bat; honela ezaguera berri hau, meditazioaren luzapena dela eta, nire oroimenean sakonkiago errotuko dut.

HIRUGARREN MEDITAZIOA

Jainkoaz: bera existitzen dela

Nire begiak itxiko ditut, nire belarriak estaliko ditut, alde batera utziko ditut nire sentimenak, nire pentsamendutik ezabatuko ditut gauza fisikoen irudi guztiak, edo, hau ia ezinezkoa denez, gutxienez alferrikakotzat edo faltsutzat joko ditut; honela, nire buruarekin bakarka jardun eginaz, eta nire barnekotasuna aztertuz, saiatuko naiz nire burua niretzat ezagunago eta hurbilago bihurtzen. Ni pentsatzen duen zera bat naiz, hau da, zalantza egiten duena, baieztatzen duena, ukatzen duena, gauza bakarren batzuk ezagutzen dituena, asko ezagutzen ez dituena²⁸, nahi duena, nahi ez duena, eta gainera irudikatzen eta sentitzen duena. Zeren, lehenago oharrarazi dudan legez, nik sentitzen eta irudikatzen ditudan gauzak niregandik kanpo ezer izango ez balira ere, seguru nago gutxienez sentipenak eta irudipenak deritzedan pentsatzeko erak nire baitan daudela²⁹ pentsatzeko erak besterik ez diren neurrian. Eta esan ditudan gauza gutxi hauekin uste dut benetan dakidan guztia laburtu dudala, edo gutxienez orain arte badakidala onartu dudan guztia. Orain gogartuko dut zehaztasun handiagoz ea badagoen nire baitan beste ezagupenik, zeinaz orain arte jabetu ez naizen. Ziur nago pentsatzen duen zera bat naizela, baina ba al dakit zer den beharrezkoa zerbaitez ziurtasuna izateko? Lehen ezagupen honetan aurkitzen den gauza bakarra zera da: ezagutzen dudanaren hautemaketa argi eta bereizia, besterik ez, eta hau, egia esan, ez litzateke nahikoa izango bera egia dela ziurtatzeko, noizbait aterako balitz argi eta bereizitzat dudan hori faltsua dela. Honegatik, iruditzen zait arau orokor bezala zera ezar dezakedala: oso argiro eta oso bereizirik bururatzen ditugun gauza guztiak egia direla.

Hala ere, lehenago oso ziurtzat eta oso nabarmentzat hartu ditudan zenbait gauza, gero konturatu naiz zalantzarriak zirena. Zer gauza ziren hauek? Lurra, zerua, izarrak, eta sentimenen bidez nireganatzen nituen gainerako guztiak. Zer hautematen nuen horietan argi eta bereizirik? Hots, nire adimenean agertzen ziren eurei buruzko ideiak edo pentsamenduak, besterik ez. Eta oraindik orain ez dut ukatzen ideia hauek niregan aurkitzen direla. Baina bada oraindik beste zerbaitez baieztatzen nuena eta, bera sinesteko nuen ohitura zela eta, nire ustetan oso argiro hautematen nuena, nahiz eta egiatan ez nuen inolaz ere hautematen. Hau da, baieztatzen nuen nire baitatik kanpo bazirela zenbait gauza, nire ideien jatorri zirenak, eta nire ideiek gauza horien antz bete-betea zutela. Eta hementxe nengoen oker, edo, hori egia balitz ere, ez zen oinarritzen nire hautemaketatik ateratako ezagupen batean.

Baina aritmetikari edo geometriari buruz zenbait gauza arras sinpleak eta arras errazak bururatzean (esaterako, bi eta hiru batuz gero bost ematen dutela, eta antzerakoak) ez al ditut eurak atzemango egiak direla baieztatzeke adinako argitasunez? Egia esan, gauza horiei buruz zalantza egin daitekeela izan bada nire iritzia, honako arrazoiagatik izan da: bururatu zaidalako, Jainkoren batek niri emandako natura zela eta, bazitekeela ni oker egotea are errazena iruditzen zaizkidan gauzetan ere. Baina Jainko ahalguztidunaren ideia -aldeztatik aurretik pentsatutakoa- bururatzen dudan bakoitzean, onartu beharra daukat Jainko horri erraza izango zaiola, berak hala nahi badu, ni nahasaraztea, are oso nabarmenak iruditzen zaizkidan gauzetan. Eta beste aldetik, nire ustez argiro bururatzen ditudan gauzei so egiten diedanean, hainbestearino limurtzen naute eurek, non bat-batean honelako gauzak esaten ditudan: "Edonork nahasten nauela ere, ezin lortuko du ni ezer ez izatea ni zerbaitez naizela pentsatzen dudan artean, edo ezin lortuko du, ezta ere, noizbait egia izan dadila ni ez naizela ezer izan iraganean orainean zerbaitez banaiz, edo bi eta hiru batuta bost baino gehiago edo gutxiago ematen dutela, edo antzerako gauzak, zeintzuk niretzat argi eta garbi dagoen ezin izan direla nik bururatu baino beste modu batekoak".

Eta, egia esan, ez dut inolako arrazoirik pentsatzeko Jainko engainatzailerik badagoenik, eta, bestalde, ez ditut oraindik kontutan hartu Jainkoa badela frogatzen duten arrazoiak; hori dela eta, Jainko engainatzailearen suposizio horretan oinarritzen den zalantza funtsgabea izango da eta, nolabait esateagatik, metafisikoa. Baina zalantza hori erabat baztertzeko ea Jainkorik dagoen aztertu behar dut ahalbait eta azkarren, eta Jainkoa badela ateratzen badut, aztertu beharko dut ea engainatzailea den, zeren bi egia hauen ezagutza izan gabe ez baitakit nola egon ahal izango naizen ezertaz ziur. Baina badirudi³⁰ ordenak eskatzen duela lehenago nire pentsamenduak multzotan banatzea, eta bilatzea ea zeinetan datzan egia eta zeinetan faltsutasuna.

Nire pentsamenduen artean batzuk gauzen irudiak bezalakoxeak dira, eta hauei dagokie zehatz-mehatz ideia izena: adibidez, gizakiaz, kimeraz, zeruaz, aingeru batez edo Jainko beraz pentsatzen dudanean. Beste pentsamendu batzuek beste forma batzuek izaten dituzte: adibidez, nahi dudanean, beldur naizenean, baieztatzen dudanean, ukatzen dudanean; kasu hauetan zerbait nire pentsamenduen gai bezala agertzen zait, baina gai horri buruz dudana ideiar³¹ zerbait gaineratzen diot; eta pentsamendu hauen artetik batzuei nahimen edo eraspene deritze, eta besteei irizpen. Orduan, ideiei dagokienez, bakarrik berez hartzen badira kontutan, eta ez badira beste ezerekin lotzen, ezin dira, zuzen hitz eginez gero, faltsutzat jo; zeren nahiz ahuntza nahiz kimera irudikatu, maila berdineko egiak dira ahuntza irudikatzen dudala nola kimera irudikatzen dudala. Eta eraspenei edo nahimenei dagokienez ere, ez gaitu kezkatu behar faltsutasunik aurkituko ote dugun; zeren gauza txarrak nahi izan ditzakedan arren, nik nahi baititut, eta hau egia izango da benetan sekula emango ez balira ere.

Beraz, irizpenak bakarrik geratzen zaizkit, eta arreta handia izan beharko dut hauetan ez hutsik egiteko. Alabaina, aurki daitekeen errurik nagusia eta arruntena zera da: pentsatzea nire baitan dauden ideiak kanpoan dauden gauzen antzekoak direla edo eurei dagozkiela. Zeren, benetan, ideiak nire pentsaeraren modutzat jotzen baditut, kanpoko gauzaren batekin egokitu gabe, nekez huts egin ahal izango dut.

Alabaina, ideia hauetatik batzuk iruditzen zait nirekin batera jaio direla, beste batzuk kanpotik datozkidala, eta besteak nik neuk sortu ditudala. Zeren oro har gauza edo egia edo pentsamendua deritzona ulertzeko ahalmena dut, eta nire ustez ahalmen hau nire naturatik datorkit, beste inondik ez. Baina hots bat entzuten badut, eguzkia ikusten badut edo beroa sentitzen badut, orain arte nire iritzia izan da sentipen hauek niregandik kanpo existitzen diren gauzetatik datozela. Eta, azkenik, sirenak, hipogrifoak eta antzerakoak nik asmatutakoak dira. Baina era berean suposa dezaket ideia guztiak kanpotik etorritakoak direla edo guztiak jaiotzetikoak direla edo guztiak neuk sortu ditudala, ez dut eta euren benetako jatorria aurkitu argi eta garbi oraindik. Eta arlo honetan nire eginbehar nagusia zera da: niregandik kanpo dauden gaitatik datozela ematen duten ideiei dagokienez galdegingo diot nire buruari ea zer arrazoik bultzatzen nauten pentsatzera gai horien antza dutela.

Lehenengo arrazoia da ematen duela naturak irakasten didala hori, eta, bigarrena, nire baitan sumatzen dudala ideia horiek ez direla nire menpeko, sarritan burura etortzen zaizkidalako nire gogoaren kontra: esaterako, orain beroa sentitzen dut nik nahi edo nahi ez, eta honegatik konbentzitura nago beroaren sentipen hau edo ideia hau nitaz ezberdina den zerbaitek ekoizten duela nire baitan, hots nire aurrean dagoen suaren beroak. Eta ez da ezer begien bistakoago zera iriztea baino: kanpoko gauza batek, eta ez beste ezerk, bidaltzen didala eta inprimatzen duela nire baitan bere itxura.

Orain arrazoi hauek ea nahikoa sendoak³² diren ikusi behar dut. Zerbait naturak irakatsi didala diodanean, natura hitzaz zera ulertzen dut: nik gauza hori sinesteko dudana joera, eta ez ordea gauza hori egia dela erakusten didan naturaren argitasuna; eta gauza bion artean alde handia dago. Zeren ezingo dut nik zalantzatan jarri naturaren argitasunak egia dela erakutsi didana, esaterako erakusten didanean nik zalantza egiten dudala eta hortik ateratzen dela ni banaizela. Eta ez dut nire baitan egiaren eta faltsuaren artean bereizteko beste ahalmenik, edo gaitasunik, zeinak irakatsi ahal izango didan ez dela egia naturazko argiak egia bezala erakusten didana eta naturazko argi hori bezain fidagarria izango dena. Eta nire joera naturalei dagokienez, euretz baliatu naizenean bertuteen eta bizioen artean aukeratzeko, sarritan iruditu zait bide okerretik³³ eraman nautela, eta honegatik ez dut inolako arrazoirik ikusten euretz fidatzeko egiari eta faltsuari dagokienean.

Eta ez zait iruditzen konbentzigarriagoa beste arrazoia, alegia ideia horiek kanpotik etorri behar dutela nire borondatearen menpeko ez direlako. Zeren oraintxe aipatu ditudan joera horiek nire baitan aurkitzen diren bezala (nahiz eta ez datozen bat beti nire borondatearekin), baliteke nire baitan izatea ere ahalmenen bat, nik oraindik ezagutzen ez dudana, ideia horiek ekoizteko gai izango dena kanpoko laguntzarik gabe. Izan ere, lotan nagoela beti iruditu izan zait ideiak eratzen direla niregan eurei dagozkien kanpoko gairik gabe. Eta azken batean, niregandik kanpo dauden gai horietatik etorriko balira ere, ez da hortik derrigorrez ondorioztatzen gai hauen antza izan behar

dutenik. Haatik, sarritan oharrarazi dut, adibide ugariren bidez, alde handia dagoela gaia eta berari dagokion ideiare artean³⁴. Esaterako, eguzkiari buruz bi ideia ezberdin aurkitzen ditut niregan: bata sentipenetatik ateratzen da eta kanpotik datozen ideien multzoan jarri behar da, eta honen arabera eguzkia oso txikia iruditzen zait; bestea astronomiaren arrazoietatik eratortzen da, hau da, nirekin jaiotako zenbait noziotatik, edo nik neuk sortzen dut beste moduren batean³⁵, eta beraren arabera eguzkia lurra baino zenbait aldiz handiagoa iruditzen zait. Egia da eguzkiaz bururatzen ditudan bi ideiaok ezin direla biak batera niregandik kanpo existitzen den eguzkiaren antzekoak izan; izan ere, eguzkiaren itxuratik zuzenean eratortzen den ideia benetako eguzkiaren antz txikiena daukana da, hori sinestarazten baitit arrazoimenak.

Honek guztiak erakusten dit nire sinesmen hori (hots, bazirela gauzak niregandik kanpo eta nitaz ezberdinak, eta gauza hauek eurei dagozkien ideiak edo irudiak helarazten³⁶ zizkidatela nire sentipenen bidez, edo beste bideren batetik) ez dela orain arte irizpen ziur batean oinarritu, bultzadaitsu batean baino. Baina bada oraindik beste bide bat ikertzeko ea badagoen niregandik kanpo nik gauzez ditudan ideiei dagokien zerbait. Hau da, ideia horiek pentsatzeko moduak diren neurrian hartzen baditugu kontutan bakarrik, ez dut ikusten euren artean ezberdintasunik eta iruditzen zait denak nire baitatik sortzen direla modu berdinean. Baina iruditzen hartzen baditugu, bata gauza bat eta besteak beste bat irudikatzen dutelarik, garbi dago elkarren artean oso ezberdinak direla. Zeren, izan ere, substantziak irudikatzen dituzten ideiak moduak edo akzidenteak irudikatzen dituztenak baino zerbait gehiago dira, eta, nolabait esateagatik, errealitate objektibo handiagoa biltzen dute euren baitan³⁷; eta, modu berean, substantzia amaikorrek irudikatzeo dudak ideiak baino errealitate objektibo handiagoa du Jainko soberanoa bururatzeko dudak ideiak (hau da, Jainko betierekoa, amaigabea, aldaezina, orojakilea, ahalguztiduna eta berarengandik kanpo dauden gauza guztien sortzailearen ideiak).

Baina artean ere, naturaren argitasunak nabarmentzen du kausa eragile eta erabatekoa eta bere ondorioa gutxienez neurri berdinean direla errealak; nondik aterako ote du bestela ondorioak errealitatea, bere kausatik ez bada? Eta nola emango ote dio kausak bere baitan ez duen zerbait?

Eta hortik ateratzen da ezerezetik ezin dela sortu ezer, baina ateratzen da, halaber, perfektuagoa dena, hau da, bere baitan errealitate handiagoa duena, ez dela perfektio txikiagokoaren menpeko. Eta egia hau argia eta nabarmena da filosofoek aktuzko edo formazko errealitatea deritzotenari dagokionean, baina baita objektiboa deritzoten errealitatea gogartzen duten ideiei dagokienean ere. Adibidez, lehenago existitu ez den harriak ezin ekin dio izateari ez badu bera ekoizten bere osagarri guztiak dituen zerbaitek -bai formalki dituela bai bere hastapenean³⁸-, hau da, ez badu ekoizten harrian dauden gauza berdinak edo horiek baino gorenagoak dituen zerbaitek³⁹. Eta beroa ere ezin da sortu aurretik berotasunik ez duen subjektu baten baitan, baldin eta ez badu bera ekoizten gutxienez berotasuna bezain perfektua den zerbaitek, eta horrela gertatzen da gainerako kasuetan. Baina, are gehiago, berotasunaren edo harriaren ideia ezin da nire baitan egon, ez badu bertan beste kausa batek ezarri, zeinak izango duen nik berotasunean edo harrian bururatzen dudak bezainbateko errealitatea gutxienez. Zeren, nahiz eta kausa horrek ez dion helarazten nire ideiare honek duen aktuzko edo formazko errealitatea, ez baita horregatik suposatu behar kausa hau errealitate txikiagokoa izango denik. Alabaina, jakin beharra dago ideia oro izpirituak sortzen duela, eta horregatik pentsamendutik jasotzen duen errealitatea baino ez duela behar, ideia pentsamenduaren edo izpirituaren modua besterik ez baita. Baina ideia batek errealitate objektibo bat, eta ez bestea, izan dezan errealitate hori kausa batetik jaso behar du, eta kausa honetan formazko errealitateak egon behar du, ideian errealitate objektiboa dagoen neurri berdinean gutxienez. Zeren suposatzen badugu ideian badagoela zerbait bere kausan aurkitzen ez dena, beharrezkoa izango da hori ezerezetik etor dakion. Baina zerbait beraren ideiare bidez existitzen bada adimenean objektiboki, izateko modu hau, oso inperfektua izan arren, ezin da esan ez dela ezer, eta, beraz, ezin etorri da ezerezetik, eta ezin atera du bere jatorria ezerezetik.

Era berean, ez dut suposatu behar nire ideien kausak ez duela formalki erreala izan behar, nahiz eta nire ideietan kontutan hartzen ari naizen errealitatea objektiboa baino ez den, eta ez dut pentsatu behar ere nahikoa denik ideia horien kausaren errealitatea objektiboa izan dadila. Zeren, ideiei berez

badagokie objektiboki izateko modu hau, era berean, berez dagokie ideien kausei (lehen eta nagusienei gutxienez) formalki izateko modua. Eta ideia bat beste ideia batetik sor daitekeen arren, katea hau ezin da amaigaberaino joan, eta beharrezkoa da lehen ideia batera heltzea, honen kausa arketipo bat izango litzatekeelarik. Arketipo honetan errealitate⁴⁰ osoa bilduko litzateke formalki⁴¹ ideia horietan objektiboki⁴² egongo dena. Era honetara, naturaren argiak ezagutarazten dit nabarmentasunez ideiak guregan irudiak bezalakoak direla; irudiok eurek antzeratzen duten gauzen perfekzioa erraz gal dezakete, baina hauen handitasuna edo perfekzioa ezin gaintu dute.

Eta zenbat eta denbora luzeagoz eta arreta handiagoz aztertu gauza hauek guztiak, modu argiagoan eta bereziagoan ezagutzen dut egia direna. Baina zer ondorioztatuko dut hemendik? Zera aterako dut: bururatzen badut nire ideietako baten baten errealitate objektiboa ez dela nire baitan, ez formalki ez hastapenean, eta, beraz, ezin izan naizela ni ideia honen kausa, hortik ateratzen da derrigorrez ez nagoela bakarrik munduan, baizik eta badela beste zerbait existitzen dena eta ideia honen kausa dena. Eta egongo ez balitz nire baitan halako ideiarik ez nuke inolako argudiapenik izango nire burua konbentzitzeko nitaz beste den zerbait existitzen dela; arretaz bilatu ditut beste argudiapenok, baina ez dut nik ezta bakarra ere aurkitu orain arte.

Alabaina, nire ideien artetik -ni neu adierazten nauena kenduta, ez baitago berarekin zailtasunik- beste batek Jainkoa adierazten du, beste batzuek gauza korporal eta arimagabeak, besteek aingeruak, besteek animaliak, eta besteek nire antzeko gizakiak. Beste gizaki batzuk edo animaliak edo aingeruak adierazten duten ideiei dagokienez, erraz burura dezaket ideioi osa daitezkeela gauza korporalei eta Jainkoari buruz ditudan ideiak nahastuz, eta berdin izango litzateke ez egotea munduan, niregandik kanpo, ez beste gizakirik, ez animaliarik, ez aingerurik. Eta gauza korporalei dagozkien ideiez ez dut aurkitzen ezer euren baitan bere handitasunagatik ezin atera dena niregandik. Zeren gauza korporalok hurbilagotik gogartu eta banaka aztertzen baditut, atzo argizariaren ideia aztertu nuen bezala, idoroko dut oso gauza gutxi aurkitzen dela euren baitan argiro eta bereizirik burura dezakedana: adibidez, hedadura ezagutuko dut argiro eta bereizirik alde batetik (luzeerakoa, zabalerakoa eta sakonerakoa), bestetik, halaber, irudia (hedadura horren mugetatik sortzen dena), kokapena (era ezberdinetako irudia duten gorputzek bata bestearikiko dutena), mugimendua (edo kokapen horren aldaketa), eta hauei erants dakizkieke substantzia, iraupena eta zenbakia. Gainerako gauzei dagokienez (hala nola argia, koloreak, hotsak, usainak, zapoak, beroa, hotza, eta ukimenean sartzen diren nolakotasunak), hain nahasiak eta ilunak bururatzen ditut nire pentsamenduan, ezen ez dakidan ezta egiazkoak edo gezurrezkoak diren ere ez; hau da, ez dakit nolakotasun horietaz nik ditudan ideiak benetako zerbaiti dagozkien ala ez⁴³. Zeren oharrarazi badut lehenago bakarrik irizpenetan aurki daitezkeela faltsutasuna, benetakoa nahiz formala, hala ere, ideietan nolabaiteko faltsutasun materiala aurki daiteke, hots, ezer ez dena zerbait bailitzan adierazten dutenean. Adibidez, hotzaz eta beroaz ditudan ideiak benetan argitasun gutxikoak eta bereizezinak dira, hainbesteraino ezen ezin dudan euren bidez jakin ea hotza berotasun falta den ala berotasuna hotz falta den, ala biak benetako nolakotasunak diren, ala ez diren. Eta ideiak irudien antzekoak direnez⁴⁴, ezin da euren artean batere egon zerbait adierazten ez duena, eta horregatik egia bada hotza berotasun falta dela, orduan hoztasun hori zerbait erreal eta positibo bezala adierazten duen ideia faltsutzat joko da arrazoiz, eta honek berdin-berdin balio du antzerako beste ideietarako ere.

Idea hauentzat ez dut zertan beste egilerik bilatu niregandik kanpo. Zeren faltsuak badira, hau da, ez diren gauzak adierazten badituzte, naturaren argiak jakinaraziko dit ezerezetik datozela, hau da, naturaren argiak jakinaraziko dit nire baitan baldin badaude honako arrazoi honegatik dela: nire naturari zerbait falta zaiolako eta ez delako guztiz perfektua. Eta ideia horiek egia badira ere, ez dakit zergatik ez diren izango nire ekoizpen, erakusten didaten errealitate maila eskasagatik ezin bereizi badut euren eta ez izatearen artean.

Gauza korporalei buruz ditudan ideia argi eta bereiziei dagokienez, iruditzen zait horietako batzuk nire buruaz dudan ideiatik ateratakoak izan daitezkeela, adibidez, substantziaren ideia, iraupenarena, zenbakiarena eta antzerako beste zenbait ideia. Harria substantzia dela pentsatzen dut, edo berez existi daitezkeen zerbait dela, ni neu ere substantzia naizela pentsatzen dudalako. Honegatik ematen du biak bat datozela substantzia izate horretan, nahiz eta bi kontzeptuon arteko

ezberdintasuna handia den; izan ere, nik nire burua zerbait pentsalaria eta ez hedatua bezala bururatzen dut, eta harria, alderantziz, zerbait hedatua eta ez pentsalaria bezala. Era berean, ni orain banaizela pentsatzen dudanean eta beste garai batean izan naizela gogoratzen dudanean, eta bururatzen dudanean zenbait pentsamendu, euren kopurua ezaguna zaidalarik, orduan iraupenaren eta zenbakiaren ideiak nireganatzen ditut, eta ondoren ideaok beste edozein gauzari atxiki diezazkieket.

Gauza korporalen ideiek osatzen duten gainerako nolakotasunei dagokienez, hala nola hedadura, irudia, kokapena eta leku aldaketa, egia da ez daudela formalki niregan, ni pentsatzen duen zerbait besterik ez naiz eta, baina ematen du nire baitan bai egon daitezkeela hastapenean, substantziaren moduak baitira⁴⁵, eta ni neu substantzia bat bainaiz.

Hau dela eta, Jainkoaren ideia besterik ez da geratzen aztertzeko, ea badagoen berarengan zerbait niregandik ezin dena etorri. Jainkoaren izenarekin nik zera ulertzen dut: substantzia amaigabea, betierekoa, aldaezina, burujabea, ezagutza gorenekoa, ahalguztiduna, bera nire eta existitzen diren gainerako gauza guztien (egia bada existitzen direla) sortzailea delarik. Alabaina hain handiak eta funtsezkoak dira ezaugarriok, ezen zenbat eta arreta handiagoz gogartu eurak, orduan eta gehiago konbentzitzen naizen ideia hori ezin dela atera niregandik bakarrik. Beraz, esan dudanetik ondorioztatu behar da Jainkoa existitzen dela. Zeren substantziaren ideia nire baitatik ateratzen badut, ni neu substantzia naizelako, ni mugatua naizenez ezingo dut izan substantzia amaigabearen ideia, baldin eta ez badu ideia hori ezarri nire baitan benetan amaigabea den substantzia batek.

Eta ez dut pentsatu behar ez dudarik atzematen amaigabea benetako ideia baten bidez, baizik eta amaikorren ukaziotik atzematen dudala (hots, gelditasuna eta iluntasuna higiduraren eta argitasunaren ukazioaren bidez atzematen dudan modu berean). Haatik, nik argi eta garbi baitakusat errealitate handiagoa aurkitzen dela substantzia amaigabearen substantzia amaikorren baino, eta horregatik lehenago dago nolabait nire baitan amaigabearen nozioa amaikorrenena baino, hau da, Jainkoaren nozioa nirea baino. Nola liteke, bestela, nik jakin ahal izatea zalantzatan nagoela eta nahi dudala (hau da, nik zerbait faltan dudala eta ez naizela perfektua), ez badut nire baitan ni baino perfektuagoa den izaki baten ideia, zeinaren bidez nire naturaren akatsak ezagutuko ditudan bi naturak parekatuz.

Eta ezin esango da, agian, Jainkoaren ideia materialki faltsua dela, eta ondorioz ezerezetik etor dakidakeela⁴⁶, lehenago berotasunaren eta hotzaren ideiez, eta antzerakoez, esan dudan legez. Zeren, ostera, ideia hau oso argia eta oso bereizia denez, eta bere baitan beste edozein ideiak baino errealitate objektibo handiagoa duenez, ez baita egongo beste ideiarik bera baino egiazkoagoa izango denik, eta faltsua izatearen susmotik urrutiago egongo denik.

Nik diot izaki subirano, perfektu eta amaigabe honen ideia guztiz egiazkoa dela. Zeren suposa daitekeen arren halako izaki bat existituko ez dela, ezin suposatu baita bere ideiak ez duenik benetako ezer adierazten, nik hotzari buruz esan dudanez legez.

Idea hori, gainera, oso argia eta oso bereizia da, zeren bertan biltzen baita egiaz eta errealitateaz argiro eta bereizirik bururatzen dudan guztia, bere baitan nolabaiteko perfektzioa biltzen duen guztia, alegia.

Eta honek egia izaten jarraituko luke amaigabetasuna ulertuko ez banu ere, edo Jainkoarengan aurkituko balira ere niretzat ulertezinak eta pentsamenduarekin ezin nireganatu ditudan kontaezineko gauza pila. Izan ere, amaigabetasunaren naturari dagokio nik bera ezin ulertze hori, nire natura amaikorra eta mugatua baita. Eta Jainkoaz dudanez ideia niregan daudenetik egiazkoena, argiena eta bereiziena izan dadin, nahikoa da nik hori ondo uler dezadan, eta iritz diezaiodan Jainkoarengan formalki edo hastapenean direla nik argiro bururatzen ditudan (eta perfektioaren bat badutela dakidan) gauza guztiak, eta ezagutzen ez ditudan beste ezin konta ahala gauza ere.

Baina baliteke, halaber, ni izatea nire buruaz uste dudana baino zerbait gehiago, eta Jainkoaren naturari atxiki dizkiodan perfektio guztiak niregan egotea gaitasunean nola edo hala, nahiz eta eurak oraindik ez gauzatu eta ekintzetan ez agertu. Izan ere, konturatu naiz nire ezagutza pittinkapittinka handiagotzen⁴⁷ dela, eta ez dakusat zerk eragotz dezakeen bera gero eta handiagotzen joan dadin amaigaberaino. Ondoren, ez dakusat zer eragozpen egon daitekeen ni Jainkoaren perfektio guztiez jabe nadin nire ezagutzaren handiagotze horren bidez. Eta azkenik, badirudi perfektio

horiek nireganatzeko dudan indarrak, niregan badago, perfekzio horiei dagozkien ideiak sortzeko gauza izan behar duela. Hala ere, pixka bat hurbilagotik begiraturaz gero, jabetzen naiz hori ezinezkoa dena, zeren, hasteko, egia balitz nire ezagupena egunero handiagotzen dela mailaka⁴⁸, eta niregan gauza ugari daudela gaitasunean oraineratuak ez daudenak, hala ere, hau guztia ez litzaioke egokituko, inolaz ere, nik Jainkoaz dudan ideari, honetan ez dago eta ezer gaitasun hutsean, dena oraineratua dago ordea⁴⁹. Eta nire ezagutza mailaka handiagotze hori ez al da izango bere inperfekzioaren aldeko argudio ziurra? Gainera, nire ezagutza geroago eta handiagoa izanda ere, ez da sekula amaigabea izango; izan ere, ahalbait eta mailarik gorenenera heldu arren, beti lortu ahal izango du maila gorenagoa. Baina Jainkoa, ostera, aktuz amaigabetzat dut hain maila handian, ezen ezin gaineratu zaion ezer bere perfekzio gorenari. Eta azkenik, argi eta garbi ulertzen dut ideia baten izate objektiboa ezin dela sortu bakarrik gaitasunean existitzen den izaki batetik; izan ere, hau ez baita ezer izango, egitez edo formaz den izaki batetik sortu behar baita.

Eta esan berria dudan horretan ez dut, egiatan, ezer ikusten gai horretaz arretaz pentsatzen duenak oso erraz ezagutuko ez duena naturaren argiaren bidez. Baina nire arreta moteltzen denean eta nire adimena gauza sentigarrien irudiekin itsutzen denean, ez zait erraza egiten gogoratzea zer dela eta etorri behar zaidan ni baino perfektuagoa den izaki baten ideia, derrigorrez, benetan ni baino perfektuagoa den izaki batetik.

Horregatik aurrera jarraituko dut eta aztertuko dut ea ni, Jainkoaren ideia hori duena, zerbait izango ote nintzatekeen Jainkoa existituko ez balitz.

Eta nik zera galdegingo dut: nondik ote dut nik nire existentzia bestela? Niregandik etorriko ote zait? Nire gurasoengandik? Ala Jainkoa baino perfekzio gutxiagoko zerbaitetik? Izan ere, ezin baita ezer irudikatu Jainkoa baino perfektuagoa denik, ezta bera bezain perfektua ere.

Alabaina, ni guztiz nire buruaren jabe banintz eta ni neu banintz nire izatearen sortzailea, ez nuke nik ezertaz zalantzarik egingo, ez nuke nahirik izango, eta ez nuke batere perfekzioaren faltarik izango. Zeren nik edozein perfekzioaren ideia izanda, perfekzio hori emango nioke nire buruari, eta horrela Jainkoa nintzateke.

Eta ez dut uste falta ditudan gauzak baditudanak baino zailagoak direnik eskuratzeko; haatik, egia-egia baita askoz ere zailagoa dela ni (hau da, pentsatzen duen substantzia) ezerezetik sortzea, ezagutzen ez ditudan zenbait gauzaren ezagutza eskuratzeko baino, substantzia horren akzidente diren zenbait gauzaren ezagutza nireganatzea baino, alegia. Eta horrela, nire buruari emango banio aipatu dudan beste perfekzio hori, hau da, ni neu banintz nire jaiotzaren eta nire existentziaren sortzailea, ez nituzke faltan izango eskuratzeko errazagoak diren gauzak, hots, nire naturak falta dituen zenbait ezagupen, eta ez nuke faltan izango Jainkoaren ideian bilduta dagoen ezer, nire ustez ez baitago ezer eskuratzeko zailagoa existentzia baino. Eta izango balitz zerbait eskuratzeko zailagoa izango litzatekeena (eta suposatzen badut ditudan gainerako ideia guztiak nirez ditudala), zailtasun horren arrazoia nire ahalmenen agorketan aurkituko nuke⁵⁰.

Eta suposa dezakedan arren beti orain naizen modukoa izan naizela, ezin saihestuko nuke, hala ere, argudio honen indarra, eta onartu beharko nuke Jainkoa dela nire existentziaren sortzailea. Izan ere, nire bizitzaren denbora osoa amaigaberaino zati baitaiteke, eta denboraren zati bakoitza ez da beste zatien menpeko izango inolaz ere; eta honegatik, ni lehenago existitu banaiz, ez da hortik ateratzen nik orain existitu behar dudala, baldin eta ez badago une honetantxe sortzen nauen, hau da, iraurarazten didan, kausa bat.

Denboraren naturari arretaz so egiten diotenentzat nahikoa gauza nabarmena⁵¹ da honakoa: indar eta ekintza berdina behar direla bai lehenago existitu ez den substantzia berri bat sortzeko, bai substantzia baten iraupenari eusteko berak irauten duen denbora guztian. Honela naturaren argitasunak ikustarazten digu iraupenaren eta sorketaren arteko bereizketa arrazoimenezkoa baino ez dela. Beraz, nahikoa da nire buruari galdegitea jakin nahi badut ea badagoen niregan gaitasunen bat bermatuko duena ni orain naizen gauza bera izan nadin etorkizunean ere. Izan ere, pentsatzen duen zerbait besterik ez banaiz -edo orain arte nire izatearen zati honetaz baino ez badut jardun egin-, eta gaitasun hori nire baitan badatza, horretaz jabetuta egon beharko nuke, baina nik ez dut niregan

horrelakorik igartzen, eta honen ondorioz ezagutzen dut nitaz ezberdina den zerbaiten menpeko naizela.

Baliteke, halaber, izaki hori⁵² ez izatea Jainko deritzodana, eta ni nire gurasoen emaitza izatea, edo Jainko hori baino perfekzio gutxiagodun kausa baten emaitza bestela. Baina ez, hori ezin da honela izan. Lehenago esan dudanez, nabarmena da kausan ondorioan adinako errealitate maila egon behar duela gutxienez. Beraz, pentsatzen duen gauza bat naizenez, eta nire baitan Jainkoaren ideia dudanez, nire naturaren kausak ere, edozein gauza dela bera, gauza pentsatzailea izan behar du eta berarengan bildu behar ditu Jainkoari atxikitzen dizkiodan perfekzio guztien ideiak. Ondoren, iker dezakegu berriro ea kausa honi existentzia berezkoa zaion ala beste zerbaitetik datorkion. Zeren berezkoa bazaio ondorioztatzen baita -lehenago eman ditudan arrazoiengatik- berak Jainkoa izan behar duela. Izan ere, berez existitzeko gaitasuna badauka, era berean, perfekzio baten ideia duen kasu guzti-guztietan izango du gauzatuta berak perfekzio hori, hau da, Jainkoarengan daudela bururatzen dudanez perfekzio guztiak izango ditu gauzatuta. Eta bere existentzia bera ez den beste zerbaitetik badatorkio, arrazoi berarengatik galdegingo da berriro bigarren kausa honetaz ea berez existitzen den ala beste zerbaitetik datorkion existentzia, honela mailaka azken kausa batera iritsiko garelarik, Jainkoa izango dena. Eta nabarmena da ezin dela honetan amaigaberaino jo, bereziki kontutan izanda ez dihardudala ni beste garai batean sortu ninduen kausaz, baizik eta orainean irauarazten didanaz.

Gainera, ezin da suposatu agian kausa anitz ezberdinek jokatu dutela batera ni sortzeko, eta kausa batetik jaso dudala Jainkoari atxiki diodan perfekzio baten ideia eta beste kausa batetik beste batena, eta perfekzio hauek guztiak unibertsoko lekuren batean egongo direla elkaturik seguru, baina ez Jainkoa izango litzatekeen leku bakar batean. Zeren, haatik, Jainkoarengan eman daitekeen perfekziorik nagusienetakoa bezala zera bururatzen baitut: berarengan ematen diren gauza guztien batasuna, bakuntasuna edo banaezintasuna. Eta Jainkoaren perfekzio guztien batasunaren ideia kausa batek ezarriko badit, derrigorrean, beste perfekzio guztien ideiak ere kausa horretatik jaso beharko ditut. Zeren ezin ulertaraziko dizkit denak batera eta banaezinak bezala, aldi berean jakinarazi gabe zer diren eta zeintzuk diren.

Nire gurasoei dagokienez⁵³, eurei buruz sinetsi dudanez guztia egia balitz ere, horrek ez du esan nahi eurek irauarazten didatenik, ezta eurek sortu nautenik ere gauza pentsatzaile naizen neurrian; eurek egin duten gauza bakarra zera izan da: ni -hau da, nire adimena, orain nitzat hartzen dudana- biltzen nauen materia taxutu egin dute, eta, beraz, nire gurasoei dagokienez ezin egon daiteke inolako zailtasunik. Baina ni existitzen banaiz eta nire baitan izaki goren baten ideia (hau da, Jainkoaren ideia) badago, orduan, Jainkoaren existentzia ebidentzia osoz frogatuta egongo da.

Nola jaso dudanez Jainkoaren ideia hori da aztertzeko geratzen zaidan gauza bakarra. Ez dut sentipenetatik jaso, ez zait ustekabea agertzen, gauza sentigarrien ideiek sarritan egiten duten bezala nire sentimenei kanpoko organoei agertzen zaizkienean (edo agertze antza egiten dutenean) bezala. Ez da, ezta ere, nire adimenaren fikzioa, ez baitago nire esku berari ezer kentzea edo gaineratzea. Eta ondorioz esan dezakedan gauza bakarra da ideia hori jaiotzetikoa dudala, niaren ideia jaiotzetikoa dudanez bezalaxe.

Eta ez da harritzekoa izango Jainkoak, ni sortzean, ideia hori niregan ezar zezan, langileak bere lanean inprimatzen duen bere ikurra bailitzan. Eta ikur honek ez du izan behar lan horretaz ezberdina. Baina Jainkoak sortu nauenez, sinesgarria da berak bere irudira edo antzera sortu nauela nola edo hala, eta sinestekoa da, halaber, nik antz hori (Jainkoaren ideia biltzen duena) burura dezadan nia bururatzen dudanez ahalmen berdinez. Alegia, nire buruaz gogoeta egiten dudanez ezagutzen dut ni inperfektua, osagabea eta beste zerbaiten menpeko naizela, eta ni naizena baino zerbait handiagoa eta hobea irrikatzen dudala, baina hori ez ezik, ezagutzen dut, aldi berean, nire gaitetik dagoenak nik irrikatzen ditudan⁵⁴ gauza handi horiek badituela, ez bakarrik zehaztugabe eta gaitasunean, baizik eta zertuta, oraineratuak eta amaigabeki, eta, ondorioz, berak Jainkoa izan behar du. Eta Jainkoaren existentzia frogatzeko erabili dudanez argudioaren indarra zera datza: aitortzen dudanez ezinezkoa izango litzatekeela ni naizen modukoa izatea eta Jainkoaren ideia izatea, Jainkoa benetan existituko ez balitz. Eta Jainko hau nik dudanez Jainkoaren ideiarekin bat dator, berak

perfekzio horiek guztiak ditu -nik ulertzen ez ditudanak, baina pentsamenduarekin niregana ditzakedanak-, ez du akatsik, eta ez du inperfekzioen baten seinale izan daitezkeen ezer.

Naturaren argiak irakasten digunez iruzurra akats batetik datorrela, nahikoa garbi dago, orduan, bera ezin dela izan engainatzalea.

Baina, hau arretaz azertu aurretik, eta hortik atera daitezkeen beste egia batzuk kontutan hartu aurretik, oso gogokoa iruditzen zait guztiz perfektua den Jainkoaren kontenplazioan gelditzea apur batean, bere ezaugarri zoragarriak soseguz aztertzea, argitasun itzel horren edertasun paregabea mirestea eta jaurestea, gutxienez nire gogoaren indarrak, nolabait itsututa dirauenak, uzten didan artean.

Zeren, fedeak irakasten digunez beste bizitzako zorientasun gorena Jainkoaren maiestatearen kontenplazioan datzala eta ez beste ezertan, horrelako meditazio batekin -askoz ere perfekzio gutxiagoduna den batekin alegia- esperimintatzen baitugu bizitza honetan igar dezakegun asetasun handienaz gozatzen dugula.

LAUGARREN MEDITAZIOA

Egiaz eta faltsuaz

Aurreko egunotan nire adimena sentimenetatik bereiztera ohitu naiz, eta ohartu naiz zehaztasun handiz gorputzezko gauzei buruz ondo gauza gutxi ezagutu daitekeela ziurtasunez, eta gauza korporalei buruz baino askoz gauza gehiago ezagutzen dugula giza adimenari buruz, eta gehiago oraindik Jainkoari berari buruz. Horregatik guztiagatik ez dut batere zailtasunik izango nire pentsamendua urruntzeko gai sentigarrietatik edo irudien bidez bururatzen ditudan gaietatik⁵⁵, materiatic erabat bananduta dauden gaietara zuzentzeko, adigarri hutsak diren gaietara, alegia.

Eta egiatan, giza adimenari buruz dudan ideia -zeina pentsatzen duen gauza bezala bururatzen dudana, hedaturarik ez duena ez luzeeran, ez zabaleran eta ezta sakoneran ere- gauza korporalez dudana baino askoz ere bereziagoa da, ezin dira parekatu. Eta zalantzak egiten ditudala uste dudanez, hau da, osagabea eta menpekota naizela deritzodanez, izaki oso eta burujabe baten ideia, hau da, Jainkoarena, guztiz bereizirik eta argiro agertzen zait nire adimenean. Ideia hori nire baitan dago edo ni, ideia horien jabea, existitzen naiz, eta hortik ondorioztatzen dut Jainkoaren existentzia eta ondorioztatzen dut, halaber, nire existentzia nire bizitzaren momentu guztietan beraren menpekota dela; eta hain ebidente agertzen zaizkit ondoriook, ezen ez dudana uste giza gogoak ezagutu ahal izango duenik ezer modu ebidenteagoan ezta seguruagoan ere. Eta honela iruditzen zait bide bat aurkitu dudala zuzenduko gaituena benetako Jainkoaren (zientziaren eta jakituriaren altxor guztiak biltzen dituena) kontenplaziotik unibertsoa beste gauzen ezagupenera.

Zeren, lehenik, ezagutzen dut ezinezkoa dela berak ni engainatzea, iruzur eta amarrukeria oren baitan nolabaiteko inperfekzioa dago eta. Eta iruzur egiteko gaitasunak zolitasunaren edo indarraren seinalea dela ematen duen arren, hala ere, inor nahasteko nahiak ahultasun eta maltzurkeria lekukotzen du. Eta, beraz, hau ezin da Jainkoarengan aurkitu.

Eta, gainera, juzgatzeko gaitasuna igartzen dut nire artean, bera zalantzarik gabe Jainkoarengandik jaso dudalarik, nik ditudan gainerako gauza guztiak bezala. Eta Jainkoak ni nahastea nahi ez duenez, orduan seguru da ez didala emango ahalmen bat huts egitera eramango nauena, bera behar den moduan erabiltzen badut. Eta ez litzateke egia honetaz inolako zalantzarik egongo, aterako ez balitz ondorio bezala (hala iruditzen zait niri) ni ezin naizela nahastu. Izan ere, nik dudana guztia Jainkoarengandik jaso badut, eta eman ez badit huts egiteko ahalmena, badirudi ezingo nukeela inoiz nire burua nahastu. Eta egiatan, Jainkoarengan bakarrik pentsatzen dudanean⁵⁶, ez dut aurkitzen niregan ez erruaren ez faltsutasunaren kausarik; baina nire baitara itzultzean jabetzen naiz esperientziaren bidez ezin konta ahala erruei makurtuta nagoela, eta euren kausa hurbilagotik bilatzean konturatzen naiz Jainkoaren benetako ideia positiboaz gain, edo erabat perfektua den izakiaren ideiaz gain, nire pentsamenduan agertzen zaidala, nolabait esateagatik, ezerezaren ideia negatiboa, hau da, edozein motatako perfekzioetik erabat urrunduta dagoen zeraren ideia. Eta konturatzen naiz, era berean, ni Jainkoaren eta ezerezaren bitartean nagoela, hau da, izaki gorenaren eta ezerezaren artean kokatua, honela izaki gorenak sortu nauen neurrian ez litzateke ezer egongo errura eramanez, baina ezerezaren edo ez izatearen partaide naizen neurrian (hau da, ni neu izaki gorena ez naizen neurrian) orduan gauza askoren faltan egongo naiz, eta niretzat ez du harrizkoa izan beharko huts egiten badut.

Horrela konturatzen naiz errua, berez, ez dela Jainkoaren menpekota den benetako gauza, baizik eta akatsa dela; eta, hortara, huts egiteko ez dudala gaitasun baten premiarik, Jainkoak hain zuzen horretarako emanikoa, baizik eta nire huts egitea sortzen dela egia eta faltsuaren artean bereizteko gaitasuna (Jainkoak eman didana) amaigabea ez delako.

Hala ere honek ez nau asetzen oraindik, errua ez baita ukazio hutsa⁵⁷, baizik eta niregan egon beharko lukeen ezagutza baten gabezia. Eta Jainkoaren natura kontutan izanda ez zait iruditzen litekeena denik berak niri eman diezadan inperfektua izango den ahalmen bat, hau da, dagokion perfekzioaren bat faltako duen ahalmena. Zenbait eta artetsuagoa artisaua, orduan eta perfektuagoa berak sortzen duen gaia; hau egia bada, ez al da egia izango sortzaile goren honek sortu duen edozein lan bere zati guztietan perfektua izango dela? Eta ez da zalantzarria Jainkoak sor nintzakeela sekula hutsik egingo ez nuen zerbaiten gisara, eta egia da, halaber, berak beti onena nahi duela; izango al da, orduan, hobe huts egitea hutsik ez egitea baino?

Honi arreta gehiago jarriz burura etortzen zait ez naizela harritu behar nire adimenak ezin duelako ulertu zergatik egiten duen Jainkoak egiten duena; izan ere, esperientziaren bidez zenbait gauza ikusten dut ulertu gabe zergatik edo nola sortu dituen Jainkoak, baina ez nuke horregatik beraren existentziaz zalantzarik egin beharko. Zeren badakidan arren nire natura ahula eta mugatua dela, eta Jainkoarena, haatik, neurrigabea, ulertezina eta amaigabea, aitortzen dut eragozpenik gabe badirela ezin konta ahala gauza Jainkoaren gaitasunean, zeintzuen kausak ezagutzen ez ditudan. Eta arrazoi bakar hau nahikoa da ni konbentzitzeko xedezko kausa hauek guztiek ez dutela ezertarako balio gauza fisikoei dagokienez, ausartegia iruditzen baitzait pentsatzea Jainkoaren xedeak aurkitu ahal izango ditudanik.

Jainkoaren lanak perfektuak ote diren ikertu nahi dudanean iruditzen zait ez dudala kontutan hartu behar sorkari banandu bat bakarrik, sorkari guztiak euren osotasunean baino. Izan ere, gauza batek, erabat bananduta dagoenean, oso inperfektua eman dezake, baina unibertso osoaren zati bezala begiratzan bazaio guztiz perfektu bezala ikusiko da. Eta gauza guztiez zalantza egin nahi izan dudanean ziurtasunez ezagutu dudana gauza bakarra nire eta Jainkoaren existentzia izan bada, hala ere, Jainkoaren gaitasun amaigabea ezagutu eta gero, ezin ukatuko dut berak gauza asko sortu dituela edo sor ditzakeela, eta horrela ni munduko zati izango naiz, unibertso izaki guztien artean. Ondoren, nire burua hurbilagotik begiratuta eta nire erruak kontutan harturik (hauek lekukotzen dutelarik niregan inperfekzioa badagoela), jabetzen naiz nire erru horiek bi kausaren ondorio direla, hots, niregan dagoen ezagutzeko gaitasunarena eta aukeratzeko gaitasunarena edo hautamen askearena, hau da, nire adimenarena eta nire borondatearena. Adimen hutsarekin⁵⁸ baieztatu edo uka ditzakedan gauzen ideiak bururatzen ditut bakarrik. Alabaina, errua hitza bere zentzu propioan ulertzen bada, ezin da esan, orduan, errua aurki daitekeenik bere baitan. Eta ezin konta ahala gauza egon daitekeen arren munduan nire adimenak eurei dagokien ideiarik izan gabe⁵⁹, ezin da esan bera ideia horien faltan dagoenik bere naturagatik, esaten dugun gauza bakarra da ideia horiek ez dituela. Izan ere, ez dago batere arrazoirik frogatuko duena Jainkoak eman didan ezagutzeko ahalmena baino handiagoa eman behar zidanik. Eta honegatik ez dut pentsatu behar berak ipini behar zuenik bere lan bakoitzean lan batzuetan jar zitzakeen perfekzio guztiak. Eta ez naiz arranguratu behar Jainkoak ez didalako eman hautamen askea, edo borondate nahikoa zabala eta perfektua, izan ere, nire borondateak mugarik ez duela somatzen dut eta. Eta nabarmengarria iruditzen zaidana zera da: nire baitan dauden gainerako gauza guztien artean ez dagoela ezta bakarra ere (bere perfekzioa eta bere hedadura kontutan izanez gero) ezin dena izan oraindik handiagoa eta perfektuagoa. Adibidez, nire baitan dagoen adimena hartzen badut kontutan ohartzen naiz oso hedadura txikikoa eta oso mugatua dela, eta berehala bururatzen dut beste ahalmen baten ideia, askoz ere zabalagoa eta amaigabea, eta ideia hau irudikatzen ezagutzen dut zailtasunik gabe Jainkoari dagokiola bera. Era berean, oroimena, irudimena edo beste edozein gaitasun aztertzen badut, ez dut aurkitzen ezta bakarra ere niregan oso mugatua eta txikia eta Jainkoarengan neurrigabea eta amaigabea izango ez dena. Bakarrik borondateari, edo hautamen askeari, dagokionean somatzen dut ez dela beste ideiarik bera baino zabalagoa izango dena, eta nagusiki borondate honek ezagutaraziko dit niregan daramadala Jainkoaren irudia eta antza. Jainkoarengan niregan baino askoz ere handiagoa da, ez dago parekatzerik -bai berarekin lotuta dauden ezagutzak eta gaitasunak irmoagoa eta eraginkorragoa bihurtzen dutelako, bai, gaiaren aldetik, askoz gauza gehiagotara zabaltzen delako-, baina, hala ere, formalki eta zehaztasunez hartzen badut kontutan ez zait handiagoa iruditzen. Borondatearen mamia da zerbait egin ala ez aukeratzeko ahalmena (hau da, zerbait baieztatu edo ukatu, aurrera egin edo saihesteko ahalmena); edo, beste era batera esanda, borondatearen oinarria zera da: gure jardutean guk ez dugula igartzen inolako kanpoko indarririk mugak jarriko dizkigunik adimenak proposatzen dizkigun gauzak baieztatzean edo ukatzean, aurrera egitean edo saihestean. Zeren ni askea izan nadin ez baita beharrezkoa aurkako bi aukeren aurrean ni ezaxola izatea, haatik, zenbat eta joera handiagoa dudana bataren alde -bai ezagutzen dudalako ona eta egia biltzen duela, bai Jainkoak nire pentsamenduaren baitan ezarri duelako- orduan eta askatasun handiagorekin aukeratzeko dut bera. Eta Jainkozko dohainak eta naturaren ezagutzak ez dute nire askatasuna murrizten, handitu eta indartu egiten dute ordea. Honela, bi aukeretatik bata, eta ez bestea, hartzera bultzatuko nauen arrazoren bat aurkitzen ez dudanean igartzen dudana ezaxolasun hori

askatasunaren mailarik txikiena izango da, eta gehiago ematen du ezagupenaren akatsa borondatearen perfekzioa baino. Izan ere, argiro ezagutuko banu beti zer den egia eta ona, ez nuke hausnarketa egin beharko erabakitzeke zein irizpen edo zein aukera egin beharko nukeen, eta horrela erabat aske izango nintzateke, ezaxola izan gabe sekula.

Honetatik guztitik jabetzen naiz nire erruen jatorria ez dela nahi izateko gaitasuna, Jainkoarengandik jaso dudana, oso zabala eta bere motan oso perfektua da eta, eta ezta ulertzeko gaitasuna ere, zeren guztia Jainkoak eman didan gaitasun horren bidez bururatzen dudanez, bururatzen dudan guztia, zalantzarik gabe, behar den moduan bururatzen dut, eta ezin dut errurik egin. Non jaiotzen dira, orduan, nire erruak? Hara hor: nahimena adimena baino askoz ere zabalagoa denez, ez dut bera honen muga berdinetan mantentzen, eta ulertzen ez ditudan gauzetara zabaltzen dut, nahiz eta hauei buruz ni ezaxola izan; honela nahimena oso erraz okertzen da, eta onaren lekuan gaitza aukeratzen du eta egiaren lekuan faltsutasuna. Eta hemen, eta ez beste inon, jaiotzen dira nire erruak eta bekatuak.

Adibidez, aurreko egunetan aztertu dut ea existitzen den zerbait mundu honetan, eta konturatu naiz gai hori aztertze hutsetik ondorioztatzen dela txit ebidente ni existitzen naizela; eta hau kontutan izanik hain argiro agertzen zaidanari egia dela iritzi beharko nioke derrigorrean, ez kanpoko kausa batek behartuko nindukeelako, baizik eta nire adimenean eragiten duen argitasun handi batetik nire borondatearen baitan joera handia atera delako. Eta zenbat eta axolagabetasun txikiagoa, orduan eta askatasun handiagoarekin sinetsiko dut hau. Haatik, pentsatzen duen zerbait naizen neurrian ezagutzen dut ni existitzen naizela, baina horretaz gain, gorputzezko naturaz ideia bat agerikoa egingo zait halaber, eta honen ondorioz zalantza egingo dut ea pentsatzen duen natura hori -niregan dagoena edo, hobe esanda, ni neu egiten nauena- eta gorputzezko natura ezberdinak izango ote diren ala biak gauza berdina izango ote diren. Eta hemen suposatzen dut ez zaidala arrazoirik etortzen burura batzala besteaz konbentzituriko nauena, eta horregatik ondorioztatzen dut guztiz berdina zaidala bata ala bestea ukatu ala baieztatu, edo irizpenik ez eman.

Eta axolagabetasun hau ez da bakarrik zabaltzen adimenarentzat guztiz ezezagunak diren gauzetara. Zabaltzen da, oro har, borondateak zerbaiti buruz hausnarketa egiten duen bakoitzean, adimenari argitasun osoarekin agertzen ez zaizkion gauza guztietara. Zeren, zerbaiti buruz iritzi jakin bat izatera bultzatzen nauten aieruak oso gertakorrak izan arren, aieruak direla -eta ez arrazoi ziurrak eta zalantzarik gabekoak- jakitea nahikoa baita nik horren aurkako iritzia eman ahal izateko. Eta hau nahikoa esperimentatu dut aurreko egunotan, faltsutzat jo dudanean aurretik oso egiazkotzat nuena berataz zalantzarako aukeraren bat zegoela somatu bezain laister.

Alabaina, irizpenik ematen ez badut zerbait nahikoa argitasunez eta bereizitasunez bururatzen ez dudanean, orduan zuzen jokaturiko dut eta ez dut hutsik egingo, eta, ostera, gauza hori ukatzen edo baieztatzen badut, ez dut erabiltzen nire hautamen askea behar den moduan. Izan ere, egia ez dena baieztatzen badut, garbi dago oker egongo naizela, eta egia dena baieztatzen badut, hau halabeharrez gertatuko da eta hemen ere nire hautamen askea gaizki erabilia izango da, naturaren argitasunak irakasten digulako adimenaren ezagutza nahimenaren erabakiaren aurretik dagoela. Eta hautamen askearen erabilera oker honetan datza erruaren forma den gabezia. Gabezia, nire iritzi, ekintzan datza, ekintza hori niregandik datorren neurrian, eta ez da aurkitzen Jainkoarengandik jaso dudan gaitasunean, eta ezta ekintzan ere bera Jainkoaren menpeko den neurrian. Izan ere, ez dut motiborik kexatzeko Jainkoak ez didalako eman adimen handiagoa edo berarengandik jaso dudana baino naturazko argitasun handiagoa; adimen mugatu bati baitagokio ezin konta ahala gauza ez ulertzea, eta sortutako adimen bati dagokio mugatua izatea. Baina berari eskerrak eman beharrean nago ditudan perfekzio bakarrak eman dizkidalako, nahiz eta ez zuen berak hori egiteko inolako premiarik. Eta ez nituzke bidegabeko sentimenduak bururatu beharko pentsatuz eman ez dizkidan gainerako perfekzioak ukatu egin dizkidala arrazoirik gabe.

Era berean, ez dut motiborik kexatzeko Jainkoak eman didan nahimena adimena baino zabalagoa izateagatik. Izan ere nahimena bat eta bakarra da eta beraren oinarria zatiezina da, honegatik ematen du ezin zaiola ezer kendu bera deuseztarazi gabe. Eta benetan, zenbat eta handiagoa izan nahimen hau orduan eta esker hobekoa izan beharko dut bera eman didanarekin.

Eta azkenik, ez dut motiborik kexatzeko Jainkoak nirekin batera moldatzen dituelako nahimen honen ekintzak, esaterako iritzi okerra ematen dudanean, ekintzaok guztiz egiazkoak eta onak baitira Jainkoaren menpeko diren neurrian, eta, nolabait, ni perfektuagoa naiz horiek era baditzaket, era ezin baditzaket baino. Gabeziak, erruaren eta pekatuaren arrazoi formala denak, ez du Jainkoaren partehartzearen premiarik, ez baita gauza bat edo izaki bat; eta Jainkoari atxikitzen bazaio gabezia horren kausa, ez dugu esan behar gabezia dela, ukazioa baino⁶⁰.

Izan ere, ez baita Jainkoaren inperfekzioa berak niri eman diezadala zerbaiti buruz iritzi emateko askatasuna -edo ez ematekoa- ezarri ez duenean nire adimenean zerbait horri buruzko ezagutza argi eta berezia. Alabaina, nire inperfekzioa izango da askatasun hori zuzen ez erabiltzea eta era nahasian bururatzen dudana nire iritzia ematea.

Konturatzen naiz, dena dela, Jainkoarentzat erraza izango zatekeela ni askea eta ezagutza mugatuarekin sortzea, eta, era batera, ni taxutzea sekula hutsik egingo ez zukeen zerbaiten gisara. Adibidez, nire adimenari noizbait erabaki beharko nituzkeen gauza guztiei buruz ulerpen argi eta berezia eman ahal izango ziokeen, edo, bestela, nire oroimenean inprimatu ahal izango zukeen sakonki -sekula ez ahazteko moduan- honako erabakia: ez nuela inolako iritzirik emango argiro eta bereizirik ulertuko ez nuenari buruz. Eta nire burua bakarka hartzen badut kontutan -munduan besterik ezer ez bailitzan- erraz ohartzen naiz orain naizena baino askoz ere perfektuagoa izango nintzatekeela, baldin eta Jainkoak sortu izan banindu hutsik egingo ez zukeen zerbaiten gisara. Alabaina, nolabaiteko perfekzio handiagoa egongo da unibertso osoan beraren zati batzuek erruak izan baditzakete eta beste batzuek ez, denak antzekoak badira baino, eta hau ezin dut nik ukatu. Eta ez dut nik motiborik kexatzeko, Jainkoak mundu honetan jarri nauenean ez banau jarri nahi izan gauzarik perfektuena eta nobleena mailan. Gainera, niretzat poztekoa da ez didala eman hutsik ez egiteko gaitasuna aipatu dudana lehen baliabide horren bidez (hots, noizbait erabaki beharko nukeen gauza guztiei buruz ezagupen argi eta berezia eskainiz) eta nire esku utzi duela bigarrenari sendo eustea (hots, iritzirik ez emateari argiro eta bereizirik ezagutzen ez nuenaz). Izan ere, nire naturan honako ahulezia hau igartzen dut: hots, ezin dudala nire adimenean eten gabe pentsamendu bera atxiki, baina, hala ere, azken pentsamendu hori nire oroimenean sendo inprima dezaket meditazio arretatsu eta errepikatu baten bidez, eta honela lor dezaket hutsik ez egiteko ohitura.

Eta hutsik ez egitean datzanez gizakiaren perfekziorik nagusia eta lehena, uste dut meditazio honetan asko irabazi dudala faltsutasunen eta erruen kausa aurkituz.

Eta, benetan, erruaren kausa ezin da izan azaldu dudana baino. Zeren ezin baitut hutsik egin nire nahimena⁶¹ murriztuz eta iritzia emanaz bakarrik adimenean argiro eta bereizirik agertzen zaidanari buruz. Izan ere, buruera argi eta bereizi oro benetako zerbait da, zalantzarik gabe, eta, beraz, ezin da ezerezetik etorri, baizik eta Jainkoak izan behar du derrigorrean bere sortzailea, eta Jainkoa erabat perfektua denez ezin da inolako erruren kausa izan, eta ondorioz buruera hori egiazkoa izango da.

Gaur ikasi dut, beraz, zer saihestu behar dudana hutsik ez egiteko, baina ikasi dut, halaber, zer egin behar dudana egiara heltzeko. Iritsiko naiz egiara nahikoa arreta jartzen badut modu perfektuan bururatzen ditudan gauza guztietan eta banantzen baditut nahasirik eta ilun bururatzen ditudan gauzez. Eta hemendik aurrera kontu izango dut honekin.

BOSGARREN MEDITAZIOA

Gai materialen zerizanaz;

eta Jainkoaren existentziaz atzera

Zer aztertu ugari geratzen zait Jainkoaren ezaugarriei dagokienez eta baita nire naturari edo adimenari dagokionez ere, baina beharbada beste aldi batean ekingo diot ikerketa horri. Orain (egiaren ezagutzara heltzeko zer egin behar den edo zer saihestu behar den oharrarazi eta gero) nire eginbehar nagusia izango da aurreko egunetan sortu zaizkidan zalantza guztiak baztertzea, eta ikustea ea ezagut daitezkeen zerbait egiazkoa gai materialei dagokienean.

Baina aztertu aurretik ea gauza horiek existitzen diren niregandik kanpo, eurei dagozkien ideiak hartu beharko ditut kontutan, nire pentsamenduan dauden neurrian, eta begiratu beharko dut zeintzuk diren bereziak eta zeintzuk nahasiak.

Lehenik, bereiziki irudikatzen dudana zera da: filosofoek eskuarki kopuru jarraia deitzen dutena edo kopuru horri, edo neurtzen den gauzari, dagokion hedadura (bai luzeerakoa, bai zabalerakoa, bai sakonerakoa). Gainera, gauza horietan zenbait zati bereiz ditzaket eta zati bakoitzari atxiki diezazkioket era guztietako neurriak, irudiak, kokapenak eta higidurak; eta, azkenik, higidura hauei era guztietako iraupenak izenda diezazkieket.

Eta gauza hauek guztiak orokorki gogartzen ditudan neurrian ezagutzen ditut bereizturik; alabaina, zenbakiei, irudiei, higidurei eta antzerako gauzei dagokienez, ezin konta ahala zehazpen ere bururatzen dut. Eta hauei buruzko egia ebidentea agertzen zaio nire naturari eta erabat egokitzen zaio: hainbestearino, ezen egia horretaz jabetzen hastean ez zaidan iruditzen ezer berria ikasten dudarik; ematen dit, ostera, aurretik banekien zerbait gogoratzen dudala, hau da, aurretik nire adimenean zeuden gauzak atzematen ditudala, orain arte nire pentsamenduak arreta jarri ez dien arren.

Eta hemen garrantzitsuena iruditzen zaidana zera da: nire baitan zenbait gauzari dagozkien ezin konta ahala ideia aurkitzen ditudala; eta gauza horiek ezin ditut ezereztzat jo, nahiz eta agian ez duten izango existentziarik niregandik kanpo, eta ez ditut nik asmatu, nahiz eta nire kontua izan haietaz pentsatu ala ez pentsatu; eurek, izan ere, egiazko eta aldaezineko natura dute. Adibidez, hirukia irudikatzen dudanean, nahiz eta seguruenik ez den existituko (eta ez zen lehenago ere existituko) munduan halako irudirik nire pentsamendutik kanpo, hala ere, bada irudi horren nolabaiteko natura edo forma edo zerizan jakin bat, aldaezina eta betierekoa dena, nik asmatu ez dudana, eta ez dena, inolaz ere ez, nire adimenaren menpeko. Agerikoa egiten da hau hirukiaren zenbait ezaugarri froga daitezkeen neurrian, hala nola, hirukiaren hiru angeluek bi zuzenen balioa dutela edo alderik handienak angelu handienari eusten diola, eta antzerako beste zenbait; ezaugarriok, nik nahi edo nahi ez, argiro eta ebidenteki somatzen ditut orain hirukian, nahiz eta aurretik, hirukia lehen aldiz irudikatu dudanean, ez zaizkidan ezta burutik pasatu ere egin, eta, beraz, ezin da esan neuk asmatu ditudarik.

Eta ez da eragozpen aproposa esatea agian hirukiaren ideia nire barrura sentimenen bidez etorri dela, nik noizbait hirukierako irudia duten gorputzak ikusi ditudala eta. Izan ere, nire baitan ezin konta ahala beste zenbait irudi burura ditzaket, eta ezin dut suposatu eurak noizbait nire sentimenen pean egon direnik, eta, hala ere, nik euren naturari buruz zenbait ezaugarri froga ditzaket, hirukiari buruz legez. Eta ezaugarri horiek argiro bururatzen ditudanez guztiek egiazkoak izan behar dute. Eta, hortara, zerbait dira eta ez ezer ez, zeren oso nabarmena baita egia den guztia zerbait dela, eta ondo frogatua dut jadanik argiro eta bereizirik ezagutzen ditudan gauza guztiak egia direna. Eta frogatu izan ez banitu ere, nire adimenaren natura dela eta, ezin diot egiak direla uste izateari utzi eurak argiro eta bereizirik bururatzen ditudan artean. Eta gogoratzen naiz sentimenezko gaiei oso atxikia nengoenean ere, egia iraunkorren artean sartzen nituela irudiei, zenbakiei, eta aritmetikari eta geometriari dagozkien beste gauzei buruz, argiro eta bereizirik bururatzen nituen egiak.

Alabaina, nire pentsamendutik zerbaiti buruzko ideia ateratzean ondorioztatzen baldin bada gauza horri buruz argiro eta bereizirik ezagutzen dudana guztia gauza berorren ezaugarria dela, ez ote dut nik hortik aterako Jainkoaren existentzia frogatuko duen argudio bat? Egia da beraren ideia, hau da, izaki erabat perfektuarena, niregan aurkitzen dudala, eta ez irudi batena edo zenbaki batena baino argitasun gutxiagorekin. Eta baldin badakit irudi bati edo zenbaki bati buruz froga dezakedan guztia

benetan irudi horri edo zenbaki horri dagokiola, ez dut argitasun eta berezitasun gutxiagorekin jakingo betiereko existentzia Jainkoaren naturari dagokiola. Eta, hortaz, nik aurreko meditazioetan ondorioztatu dudan guztia egia izango ez balitz ere, Jainkoaren existentziaz izan beharko nukeen ziurtasunak matematikaren egia guztiez⁶² orain arte izan dudan ziurtasuna bezainbatekoa izan beharko luke. Honek ez du ematen hasieran guztiz nabarmena, sofisma antza edo duela ematen du eta. Izan ere, ohituta nago beste gauza guztietan existentziaren eta zerizanaren artean bereiztera; hau dela eta erraz limurtzen dut nire burua pentsatzera Jainkoaren existentzia eta zerizana erraz bereiz daitezkeela, eta Jainkoa burura daitekeela existituko ez bailitzan. Baina, hala ere, arreta gehiago jartzen dudanean jabetzen naiz existentzia ezin dela banandu Jainkoaren zerizanetik, hirukiaren zerizanetik bereizi ezin den bezala bere hiru angeluen batuketak bi zuzenen balioa duela, edo mendiaren ideiatik haranarena bereizi ezin den bezala. Hontara, berdin izango da higuigarria pentsatzea Jainkoa (hau da, guztiz perfektua den izakia) existentziarik gabe (hau da, perfekzio baten faltan), nola pentsatzea mendia haranik gabe.

Ezin dut bururatu, beraz, Jainkoa existentziarik gabe, mendia haranik gabe bururazina zaidan legez. Baina, hala ere, mendia haranarekin batera bururatzeak ez dakar munduan mendirik dagoenik, eta, era berean, badirudi Jainkoa existentziarekin bururatzeak ez dakarrela bera existitzen denik. Izan ere, nire pentsamenduak ez die ezartzen gauzei ezer derrigorrean, eta zaldi hegaduna irudika dezakedan bezala, zaldi hegadunik ez existitu arren, era berean existentzia atxiki diezaioket Jainkoari, inolako Jainkorik existitu gabe. Baina eragozpen honen ostean sofisma bat ezkututzen da, zeren ezin badut bururatu mendia haranik gabe, horrek ez baitu esan nahi mendirik edo haranik ez dagoela munduan, horrek esan nahi duen gauza bakarra da mendia eta harana ezin direla banandu, eta berdin da existitzen diren ala ez. Eta, oster, Jainkoa existentziarik gabe bururatu ezin denez, ondorioztatzen da existentzia ezin dela banandu Jainkoarengandik, eta, ondorioz, bera benetan existitzen dela; baina ez da ondorioztatzen nire pentsamenduak ezar dezakeenik hori horrela izatea eta gauzei beharizan bat ezartzen dienik, alderantziz, errealitateak berak, Jainkoaren existentziak, alegia, behartzen du nire pentsamendua horrela pentsatzera. Ez dut askatasunik bururatzeko existentziarik gabeko Jainkoa (hau da, izaki guztiz perfektua, baina perfekzio goren bat falta duena), nahiz eta badudan askatasuna bururatzeko zaldia hego gabe nola hegoekin.

Baina honen aurka ezin da honako hau argudiatu: existentzia perfekzio bat denez, derrigorrean onartu beharra dudala Jainkoa existitzen dela, baldin eta suposatu badut Jainkoak perfekzio guztiak dituela, baina nire suposapen hori (Jainkoak perfekzio guztiak dituela alegia) ez dela derrigorrean onartu beharrezkoa. Honen antzerako argudioa zera litzateke: nik pentsatzen badut lau aldeko irudi guztiak zirkuluan inskriba daitezkeela, onartu beharko dut erronboa zirkuluan inskriba daitekeela, baina suposapen hori onartzea ez da derrigorrezkoa eta ni faltsua den zerbait onartzera behartua egongo nintzateke. Ezin da eragozpen hori jarri nire ustez; izan ere, egia da ez dela derrigorrezkoa nik Jainkoaz pentsatzea, baina, hala ere, lehen izaki goren bati buruz pentsatzen dudanean, eta ideia hori nire adimenaren altxorretik ateratzen dudan bakoitzean, derrigorrean perfekzio guztiak atxiki behar dizkiot berari, nahiz eta ez zehaztu perfekzio horiek guztiak eta nahiz eta ez jarri arreta perfekzio bakoitzean bereziki. Eta, existentzia derrigorrean perfekzio bat dela onartzea nahikoa da nik ondorioztatzeko lehen izaki goren hori benetan existitzen dela. Era berean, ez da beharrezkoa nik hirukia irudikatzea sekula, baina hiru angeluz osatutako irudi lerrozuzena kontutan hartzen dudan bakoitzean, derrigorrezkoa zait berari atxikitzea behar diren ezaugarri guztiak ondorioztatu ahal izateko bere hiru angeluak ezin direla bi zuzen baino handiagoak izan, nahiz eta, agian, nik ez dudana kontutan izan arazo hau. Baina aztertzen dudanean zeintzuk irudi inskriba daitezkeen zirkuluan, ez da niretzat derrigorrezkoa pentsatzea lau alde duten irudi guztiak hauen artekoak direla. Oster, ezin dut ezta pentsatu ere egin hori horrela izan daitekeenik, ez baitut nire pentsamenduan onartu nahi ezer argiro eta bereizirik bururatu ezin dudana. Eta, beraz, alde handia dago horiek bezalako suposapen faltsuen eta nirekin jaio diren ideien artean, eta hauen artetik lehena eta nagusia Jainkoaren ideia da.

Izan ere, era askotara ezagutzen dut Jainkoaren ideia hau ez dela asmatutakoa, ez dela nire pentsamenduaren menpekkoa, baizik eta benetako natura aldaezin baten irudia dela. Lehenik, Jainkoaz bakarrik burura dezakedalako bere zerizanari existentzia dagokiola. Gainera, ezin

dudalako bururatu Jainko bi edo gehiago egon daitezkeenik. Eta, orain existitzen den Jainko bat badagoela emanaz gero, argi eta garbi ikusten dudalako derrigorrezkoa dela bera, lehenago, betikotasunetik existitu izana eta etorkizunean betikotasuneraino existi dadila ere. Eta azkenik Jainkoaren beste ezaugarri pila bat hautematen dudalako, kendu ezin dizkiodanak eta aldatu ezin dizkiodanak ere.

Gainerakoan, edozein frogapen erabiltzen dudala ere, beti berdinerari itzultzen naiz, hots, bakarrik argiro eta bereizirik bururatzen ditudan arrazoiek konbentzitzen nautela oso-osorik. Eta, hala ere, honela bururatzen ditudan gauzen artean batzuk jende guztiak ezagutzen ditu nabarmentasunez, eta beste batzuk bakarrik hurbiletik behatu eta arretaz aztertzen dituztenek aurkitzen dituzte, baina azken hauek, behin aurkitu direla, besteak bezain egiazkotzat joko dira. Adibidez, hiruki angeluzuzenetan hasieratik ebidenteak da oinarria angelu handienari oposatzen zaiola, baina ez du ematen, era berean, oinarriaren berbidura beste bi aldeen berbiduraren berdina dela; hala ere, behin hau ezagutu denean, bien egiaz indar berdinarekin egongo gara konbentzitura. Eta Jainkoari dagokionez ez litzateke ezer egongo bera baino lehenago eta errazago ezagutuko nukeenik, baldin eta nire adimenean aurreiritziak izango ez banitu eta nire pentsamendua nahastuko ez balitz gauza sentigarrien irudiekin. Ba al dago ezer Jainkoa badela pentsatzea baino argiagoa eta nabarmenagoa? Jainkoa, hau da, izaki gorena, bere zerizanari existentzia dagokiona eta, beraz, existitzen dena.

Eta egia honetaz ondo jabetzeko nire adimenaren arreta handia behar dut, baina, hala ere, konbentzitura nago bera iruditzen zaidala niri gauzarik ziurrena, eta, gainera, beste gauza guztiei buruzko ziurtasuna bere menpeko da erabat, hala non ezagupen hau gabe ezinezkoa izango litzatekeen beste ezertaz ezagupen perfektua izatea.

Zeren nire naturak zerbait egia dela sinestera bultzatzen nau gauza hori guztiz argiro eta bereizirik ulertu bezain laster. Alabaina, baita nire naturagatik ere, ezin dut nire adimena denbora guztian gauza bati lotuta izan, eta gainera sarritan gogoratzen dut zerbait egia dela iritzi izan diodala, iritzi hori izatera eraman nauten arrazoiak gogotan ez ditudan arren; honegatik, Jainkoa existitzen dela ez badakit, baliteke beste arrazoi batzuk agertzea gauza horietaz ni iritzi aldatzera eramango nautenak erraz, eta honela nik ez dut izango sekula eurretaz benetako zientziarik, iritzi nahasiak eta aldakorak baino.

Adibidez, hirukiaren natura kontutan hartzen dudanean nabarmenki ezagutzen dut beraren hiru angeluen batuketa bi zuzenen berdina dela, eta ezinezkoa da niretzat, geometriari piska bat jantzia naizenez, hori ez sinestea nire pentsamendurekin horren frogapenari arreta jartzen diodan artean. Baina nik oso argiro gogoratu arren frogapen hori ulertu dudala, ez badakit Jainkoa badela, erraza izan daiteke egia horretaz niri zalantza sortzea frogapen horri nire arreta kentzen diodanean. Izan ere, kontutan badaukat sarritan gauza asko egiazkotzat eta ziurtzat jo ditudala, eta gero, beste arrazoi batzuegatik, guztiz faltsutzat jo behar izan ditudala, nire burua konbentzi dezaket zeraz: naturak egin nauela erraz huts egin dezakeen zerbaiten gisara, eta huts egin, gainera, baita ziurtasun osoz ulertzen ditudan gauzetan ere.

Baina, orain badakit Jainkoa badela, eta aldi berean, badakit gauza guztiak beraren menpeko direla, eta ez dela engainatzailea, eta hemendik ondorioztatzen dut argiro eta bereizirik bururatzen dudanean edozein gauza derrigorrean egia dela. Eta gogoratzen badut egia hori argiro eta bereizirik ezagutu dudala, ezingo da eman batere arrazoirik egia hori zalantzatan jartzera bultzatuko nauena, eta berdina da nik arretarik ez jartzea hori egia dela ondorioztatzeko erabili ditudan arrazoiak. Eta honela badut egiazkoa eta ziurra den zientzia bat. Eta zientzia hau zabaltzen da lehenago frogatu izan ditudan gauzetara ere, hala nola, geometriara nola antzerako beste zenbait egiatara. Izan ere, zer eragozpen jarriko dit inork ni hauek zalantzatan jartzera behartzeko? Esango al dit baten batek nire naturagatik erraz huts egin dezakedala? Baina badakit ezin dudala hutsik egin argi eta garbi ulertzen ditudan egietan. Inork esango dit egiazkotzat izan ditudan gauza asko gero faltsuak zirela jakin dudala. Baina nik gauza horiek ez nituen hautematen argiro eta bereizirik, eta ezagutzen ez nuen oraindik egiaren arau hau, sinetsi egin nituen nik uste baino ahulagoak ziren arrazoiengan oinarrituz. Zer gehiago esan ahal izango didate? Agian, nik nire buruari lehenago jarri diodan eragozpena, lotan nagoela alegia, edo nik orain ditudan pentsamendu guztiak ez direla lotako ametsak baino egiago. Baina, lotan nagoela ere, adimenari argiro agertzen zaion guztia erabat egia izango da. Eta honela

nik oso argi ikusten dut zientzia guztien egiaren ziurtasuna Jainkoaren egiaren ezagupenean datzala, eta ez beste ezertan, eta hau ezagutu gabe ezin dut besterik ezer ezagutu perfekzioz. Eta dagoeneko bera ezagutzen dudanez, nire esku dago zientzia perfektua lortzea ezin konta ahala gauzei buruz; eta ez bakarrik Jainkoari buruz eta adimenezko beste zenbait gauzari buruz, baizik eta baita gorputzezko natura duten gaiei buruz ere, bera matematikaren frogapenen gaia izan daitekeen neurrian.

SEIGARREN MEDITAZIOA

Gauza materialen existentziaz
eta arimaren eta gorputzaren
arteko benetako bereizketaz

Geratzen zaidan gauza bakarra da aztertzea ea existitzen diren gauza materialak. Eta, egia esan, nik badakit existi daitezkeela matematika hutsaren gaiak diren neurrian behintzat, ikuspegi honetatik argiro eta bereizirik bururatzen baititut eurak. Izan ere, Jainkoak nik bereizirik burura ditzakedan gauza guztiak ekoizteko gaitasuna du, ez dago horretaz zalantzarik, eta ez dut uste ezer egongo denik berarentzat eginezina, argiro bururatzeko kontraesankorrak iruditzen zaizkidan gauzak salbu. Gainera, nik dudan irudikatzeiko ahalmenak, zeina erabiltzen dudan gauza materialak kontutan hartu behar ditudanean (horrela irakasten dit nire esperientziak), horien existentziaz konbentzi nazake; zeren, irudimena zer den arretaz gogartzen dudanean, jabetzen bainaiz ezagutzeko ahalmenaren erabilpen bat besterik ez dela, zuzenean aurrean duen gorputzari atxikitzen zaiona, eta, beraz, gorputz hori existitzen dela.

Eta hau nabarmena bihurtzeko lehenik aztertuko dut irudimenaren eta ulermen hutsaren artean dagoen ezberdintasuna. Adibidez, hirukia irudikatzean, ez dut bera ulertzen bakarrik hiru lerroz osatutako irudia bezala, horretaz gain hiru lerro horiek ulertzen ditut nire adimenaren indarren eraginez agertuko bailiran; eta honi deritzot nik, hain zuzen, irudikatzea. Kiliogonoaz pentsatu nahi badut, ondo ulertuko dut mila alde dituen poligonoa dela, hirukia hiru alde osatutako irudia dela bezain erraz ulertuko dut nik hori; alabaina, ezin irudikatu ditut kiliogonoaren mila aldeak hirukiaren hiru aldeak irudika ditzakedan legez, eta ezin ikusi ditut mila alde horiek oraineratuak nire adimenaren begiekin. Gorputzezko gauzei buruz pentsatzean irudimena erabiltzen dut, baina kiliogonoa ohitura honi jarraiki bururatzean irudi nahasi bat adierazten dut; argi eta garbi dago irudi hau ez dela kiliogonoa, ez baita inolaz ere bereizten miriagonoaz (edo alde ugari izango lituzkeen beste edozein irudiz) pentsatzean adieraziko nukeen irudiarekin, eta berak ez du inolaz ere balio kiliogonoa beste poligonoetatik bereizteko balio duten ezaugarriak aurkitzeko.

Pentagonoaz gogartu behar badut egia da bere irudia kiliogonoarena bezain ondo uler dezakedala irudimenaz baliatu gabe. Baina irudika dezaket, halaber, nire adimenaren arreta bere alde bakoitzean ezarriz eta, era batera, eurek inguratzen duten azalera ezarriz ere. Honela jabetzen naiz adimenaren ahalegin berezi bat behar dudala gauzak irudikatzeiko, erabiltzen ez dudana gauzak ulertzeko. Eta adimenaren ahalegin berezi honek erakutsiko du, argi eta garbi, irudimenaren eta ulermen hutsaren artean dagoen alde.

Oharrazi nahi dut, gainera, niregan dagoen irudikatzeiko gaitasun hau, ulertzeko gaitasunaz bereizten den neurrian, ez dela beharrezkoa inolaz ere ez nire zerizanarentzat, hau da, nire adimenaren zerizanarentzat. Izan ere, bera izango ez banu ere, nik neuk beti berdina iraungo nuke zalantzarik gabe, eta horregatik badirudi ondoriozta daitekeela irudimena ez dela nire adimenaren menpeko, beste zerbaiten menpeko baino. Eta gorputzen bat existitzen bada eta berari adimena lotuta baldin badagokio (adimenak gorputza nahi beste aztertu ahal izango duelarik), erraz ulertuko dut balitekeela era honetara adimenak gorputzezko gauzak irudikatu ahal izatea. Honela, pentsatzeko era honen eta adimen hutsaren arteko ezberdintasuna honako hau da bakarrik: adimena zerbait ulertzean beraren barrura bihurtzen dela nolabait eta beraren baitan dauden ideietako batzuk hartzen dituela kontutan; baina irudikatzean gorputzera bihurtzen dela eta berak aurretik gauzatu duen edo sentimenen bidez jaso duen ideia baten arabera hartzen duela kontutan. Egia bada gorputza existitzen dela, nik erraz ulertzen dut irudimena era honetara ematen dela. Eta ezin aurkitu dudanez beste biderik irudimena nola gauzatzen den azaltzeko, hortik susmatzen dut gorputzik badela; baina hau gertakorra da besterik ez, eta gauza guztiak arretaz aztertu arren, nire adimenean dudan gorputzezko naturaren ideiatik ezin dut atera batere argudiorik ondorioztatzeiko derrigortasunez gorputzen baten existentzia.

Alabaina, gorputzezko natura horretaz gain, zeina matematika hutsaren gaia den, beste zenbait gauza irudikatu ohi dut, baina ez hain era bereizian: hots, koloreak, hotsak, zapoak, mina eta antzerako beste zenbait gauza. Eta gaiok askoz ere hobeto hautematen ditut sentimenen bidez -izan ere, badirudi sentimen hauen eta oroimenaren bidez datozela gai horiek nire irudimeneraino-, hau

delat eta, uste dut eurak hobeto aztertzeko ikertu beharko dudala sentitzea zer den. Eta pentsatzeko era honen bidez (sentitzea deritzodana) nire adimenean jasotzen ditudan ideietan oinarrituta begiratu beharko dut ea atera dezakedan gorputzeko gauzen existentziari buruzko frogaren bat. Eta hasteko ekarriko dut nire oroimenera orain arte egiaztat izan ditudan gauzak, nire sentimenen bidez jasotakoak, eta nire sinesmena funtsatu duten oinarriak. Eta ondoren eurak zalantzatan jartzera eraman nauten arrazoiak aztertuko ditut. Eta azkenik orain zertan sinetsi behar dudan finkatuko.

Lehenik, burua, eskuak, oinak eta gainerako gorputzadarrak ditudala sentitu dut. Eta hauek nire gorputza osatzen dute, nire zati bat dena edo agian nire osotasuna. Gainera, sentitu dut gorputz hori beste askoren artean dagoela eta beste horiengandik laguntza nola traba jaso dezakeela, laguntza horiek gozamen sentipen baten bidez igartzen ditudalarik eta traba horiek min sentipen baten bidez. Eta gozamen eta min horretaz gain niregan igartzen dut gosea, egarria, eta antzerako beste zenbait gogo, eta, halaber, pozerako, tristurarako, haserrerako, eta antzerako beste zenbait grinatarako joera korporalak. Eta niregandik kanpo hedadura, irudiak, gorputzen higidurak, igartzen ditut, eta hauetan gainera nabaritzen dut gogortasuna, berotasuna eta ukimenean biltzen diren gainerako nolakotasun guztiak. Gainera argitasuna, koloreak, usainak, zapoak eta hotsak igartzen ditut, eta hauen aniztasunari esker bereiz dezaket zerua, lurra, itsasoa eta gainerako gorputz guztiak elkarren artean. Nire pentsamenduari nolakotasun hauei guztiei dagozkien ideiak agertzen zitzaizkion eta ideia horiek berez eta bitartekorik gabe sentitzen nituen; ideiaok kontutan izanik uste nuen -eta ez nuen arrazoirik falta- nire pentsamenduz guztiz beste ziren gauzak sentitzen nituela, eta gauza hauek nire ideien jatorri ziren gorputzak zirela. Izan ere, sumatzen bainuen ideiak nire pentsamenduari agertzen zitzaizkiola nire onespeneren premiarik gabe, hala non ezin sentituko nuen inolako gairik, nik nire gogo guztia jarri arren, baldin eta bera ez bazegoen nire sentimenen organo baten aurrean, eta bera aurrean bazegoen ezin geratuko nintzen bera sentitu gabe.

Eta sentimenen bidez jasotzen nituen ideiak nik neuk meditatuz irudika nitzakeen beste edozein baino biziagoak, zehatzagoak eta (euren erara) bereiziagoak ziren, eta baita ere oroimenean inprimatua aurki nezakeen beste edozein baino; horregatik ematen zuen ezin sortu zirela eurak nire adimenetik, eta beharrezkoa zen, beraz, beste zerbaiten eraginagatik etor zitezten niregana. Eta gauza hauei buruz ideia horiek ematen didaten ezagupena besterik ez daukat, eta horregatik eurei buruz burura etor dakidakeen gauza bakarra da gauza horiek ideia horien antzekoak direla.

Eta gogoratzen nuen, gainera, sentimenak erabili nituela arrazoimena baino gehiago, eta aitortzen nuen nik niri buruz eratzten nituen ideiak ez zirela sentimenen bidez jasaten nituenak bezain zehatzak eta askotan haiek hauen zatiz osatuta zeudela; hori guztia zela eta, erraz konbentzitu nuen nire burua zeraz: nire adimenean ez zegoela batere ideiarik lehenago nire sentimenetatik pasatu ez zena.

Eta ez nuen arrazoirik falta pentsatzeko gorputz hau (eskubide berezi batengatik nirea neritzona) niri beste edozein baino gehiago zegokidala. Izan ere, ezin bainuen nire burua berataz banandu, beste edozein gorputzekin egin nezakeen bezala. Berarengan eta beraren bidez sumatzen nituen nire gogo eta nire eraspén guztiak, eta azkenik bere zatietan -eta ez banandua legokeen beste gorputz batenetan- igartzen nituen plazerrezko eta oinazezko sentipen guztiak.

Baina aztertzen nuenean zergatik delako sentipen bati jarraitzen dion arimaren tristurak, edo zergatik plazeraren sentipenetik sortzen den poza, edo zergatik urdaileko zirrara batek, gose deritzoguna, eragiten digun jateko gogoa, edo zergatik eztarri lehorrak eragiten digun edateko gogoa, eta abar, arrazoi bakarra eman nezakeen: naturak horrela irakasten didala alegia. Ez baitago, benetan, inolako antzik (ez behintzat nik uler dezakedanik) urdaileko zirrara horren eta jateko gogoaren artean edo mina eragiten duen gauzaren sentipenaren eta sentipen horrek sorrarazten duen tristuraren artean. Eta iruditzen zitzaidan nire sentimenen gaitzat nituen gainerako gauza guztiak ere naturatik ikasi nituela, eta honegatik konturatu nintzen gai horiek horrela zirela nik eurak frogatu ahal izateko arrazoirik izan aurretik.

Baina ondoren zenbait esperientziek pittinka-pittinka suntsitu egin zituzten sentimenei buruz mamitu nituen sinesmen guztiak. Izan ere, sarritan ohartu naiz urrutitik borobilak iruditzen zitzaizkidan dorreak hurbiletik karratuak iruditzen zitzaizkidala, eta dorre horietako goienean eraikita zeuden kolosoak behetik begiratzean estatua txikiak iruditzen zitzaizkidala. Eta horrela,

ezin konta ahala egoeratan, kanpoko sentimenetan oinarritutako irizpenak oker zeudela aurkitu dut, eta kanpoko sentimenetan ez ezik baita barrukoetan ere. Zeren ba al da mina baino zerbait barnekoagorik? Eta, hala ere, noizbait jakin dut, besoak eta hankak moztuta zituzten zenbait pertsonaren bidez, oraindik iruditzen zitzaiela mina sentitzen zutela moztuta zeukaten zati horretan. Eta honek pentsarazi zidan ez nuela zertan seguru egon nire gorputzadar bat gaizki izanaz, nik bertan mina sentitu arren.

Eta zalantza egiteko bi arrazoi hauei beste bi gehiago gaineratu nizkien, oso orokorrak eurak. Lehena da iratzarrita nagoela ustez sentitu ditudan gauzen artean ez dagoela bakarra ere lotan nagoela ezin senti dezakedana nola edo hala. Eta iruditzen ez zaidan bezala lotan nagoela ustez sentitzen ditudan gauzak niregandik kanpoko gaietatik datozela, ez nuen ulertzen zergatik iruditu behar zitzaidan hori iratzarrita nagoenean ustez sentitzen ditudan gauzei buruz. Eta bigarrena zera zen: nire izatearen egilea ezagutzen ez nuenez (edo ezagutzen ez nuenaren itxura egiten nuenez), ez nekusan ezer eragotz zezakeena naturak ni egin nintzan huts egiten duen zerbait bezala -eta huts egiten duena gainera, baita egiazkoenak iruditzen zitzaizkidan gauzetan ere-.

Eta ez nuen arazo handirik gezurtatzeko lehenago gauza sentigarrien egiaz konbentzitu ninduten arrazoiak. Zeren ematen bazuen naturak bultzatzen ninduela arrazoiak onartzen ez zituen gauzetara, ez nuen uste kasu handirik egin behar nienik natura horren irakaspenei. Eta sentimenetatik jasotzen nituen ideiak ez ziren nire nahimenaren menpeko, baina, hala ere, ez nuen pentsatzen hortik ondorioztatu behar nuenik nitaz ezberdinak liratekeen gauzetatik zetozela izan ere, agian aurki liteke niregan ahalmen bat (oraindik niretzat ezezaguna) horiek sorrarazten dituen.

Baina dagoeneko nire burua, nahiz ni sortu nauen egilea, argiroago ezagutzen hasi naizela eta, ez dut pentsatzen onartu behar ditudanik sentimenek ustez irakasten dizkiguten gauza guztiak, baina era berean ez ditut guztiak zalantzat jarri behar orokorki.

Eta lehenik, badakit Jainkoak nik argiro eta bereizirik burura ditzakedan gauza guztiak egin ditzakeela bururatzen ditudan bezalaxe, eta horregatik, nik gauza bat beste batetik argiro eta bereizita bururatu ahal izatea nahikoa da bata besteaz bereizirik eta ezberdinak izan daitezen, Jainko ahalguztidunak bananduta egin ditzakeelako besterik ez bada. Eta gauza horiek ezberdintzat jotzeko berdina da zer gaitasunen bidez burutu den bereizketa hori. Eta nik ziurtasunez dakit existitzen naizela eta nire naturari edo zerizanari pentsatzen duen gauza bat izatea dagokiola eta ez dudala aurkitzen berari derrigorrez dagokion besterik ezer; eta hortik zuzen ondoriozta dezaket ni pentsatzen duen zerbait naizela⁶³ eta horretan datzala nire zerizana. Hortaz, beharbada, (edo agian ziurtasunez, geroxeago esango dudana legez) nik gorputz bat izango dut, niri oso lotuta dagoena.

Baina hori horrela izanda ere, egia da ni⁶⁴ nire gorputzaz erabat eta benetan bereizita naizela eta bera gabe existi naitekeela, eta hau ondoko arrazoi honegatik: alde batetik, pentsatzen duen eta hedaturarik ez duen gauza bat besterik ez naizenez nire buruaz ideia argi eta bereizita dudalako eta bestetik gorputzaren ideia bereizita dudalako -bera hedatua eta pentsatzen ez duen zerbait den neurrian-.

Gainera, niregan aurkitzen ditut pentsatzeko ahalmen batzuk guztiz bereizirik eta niregandik ezberdinak direnak, hots, irudimena, eta sentimenak. Hauek gabe nire burua oso-osorik uler dezaket argiro eta bereizirik, baina ez eurak ni gabe, hau da, ezin uler ditzaket eurak adimenezko substantzia bat gabe zeinari atxiki ahalmen horiek guztiak. Zeren⁶⁵ ahalmen hauetaz dugun kontzeptu formalean eurek nolabaiteko adimena gordetzen baitute, eta hemendik nik bururatzen dut nitaz ezberdinak direla, gauza baten moduak edo akzidenteak gauzaz ezberdinak diren bezala.

Niregan beste ahalmen batzuk ere ezagutzen ditut, hala nola lekuz aldatzea, jarrera ezberdinetan jartzea eta antzerako beste zenbait, eta hauek, aurrekoak bezala, ezin dira ulertu substantzia bat gabe zeinari eurak atxiki, eta existitu ere ezin dira existitu halako substantzia gabe. Baina oso ebidentea da ahalmenok, benetan existitzen badira, substantzia korporal edo hedatu bati atxiki behar zaizkiela, eta ez adimenezko substantzia bati; izan ere, eurei dagokien kontzeptu argi eta bereizitan hedadura jasotzen da, baina ez adimena.

Gainera, sentitzeko ahalmen pairakor bat aurkitzen da niregan, hau da, gauza sentigarrien ideiak jasotzeko eta ezagutzeko ahalmena. Baina berak ez lidake ezertarako balioko⁶⁶ egongo ez balitz

niregan, edo beste inorengan, beste ahalmen eragile bat ideia horiek eratzeko eta ekoizteko gai izango litzatekeena. Alabaina, ahalmen eragile hau ezin da niregan⁶⁷ egon, ez duelako nire pentsamendua aurreuposatzen eta ideia horiek sarritan sortzen zaizkidalako nik ezertan lagundu gabe, eta askotan nire gogoz kontra. Beharrezkoa da, beraz, bera izan dadila nitaz ezberdina izango den substantzia baten baitan. Eta substantzia horretan errealtate osoa bilduko da formalki edo hastapenean, objektiboki ahalmen horrek ekoitzi dituen ideietan egongo den artean (lehenago oharrarazi dudana bezala). Eta substantzia hau gorputz bat da, hau da, natura korporal bat, zeinak bilduko duen formalki⁶⁸ ideietan objektiboki⁶⁹ dagoena; edo bestela Jainkoa bera da, edo gorputza baino nobleagoa den beste sorkari bat, berak gorputza bilduko duelarik hastapenean.

Alabaina, Jainkoa ez denez engainatzailea, nabarmena da ez dizkidala berak zuzenean bidali ideia horiek, ezta beste sorkari baten bidez ere, zeinak errealtatea ez formalki baizik eta hastapenean bilduko duen. Izan ere, berak ahalmen bat eman dit hori horrela dela ezagutzeko, eta, hala ere, joera handia eman dit sinesteko ideia horiek gauza korporaletatik datozela, horregatik ez dakit nik nola defendatu ahal izango litzatekeen engainatzaile izatearen salaketatik, ideia horiek, benetan, etorriko balira ez gauza korporaletatik, baizik eta beste kausa batzuetatik; eta hemendik ondorioztatzen da gauza korporalak existitzen direla.

Hala ere, agian, eurak ez dira guztiz izango guk sentimene bidez hautematen ditugun modukoak, hautemaketa hau zenbait gauzari dagokienean oso nahasia eta iluna da eta. Baina aitortu behar da, gutxienez, gauza koporal horietan argiro eta bereizirik bururatzen dudana guztia benetan euren ezaugarri dela, esaterako matematika hutsean biltzen diren gauza guztiak oro har. Baina badira beste gauza batzuk bai partikularrak direnak (eguzkia halako neurritako izan dadila eta halako irudia izan dezala), bai modu ilunagoan eta nahasiagoan bururatzen direnak (argia, hotsa, mina eta antzerakoak); hauei dagokienez, oso zalantzarriak eta ez seguruak diren arren, egiatan uste dut ondoriozta dezakedala baditudala niregan baliabideak eurak ziurtasunez ezagutzeko, Jainkoa ez baita engainatzailea eta, ondorioz, ez zukeen jarriko nire iritzietan inolako gezurrik ahalmen bat eman gabe gezur hori zuzentzeko gauza izango litzatekeena.

Eta, lehenik, ez da zalantzarik naturak irakasten didan guztian badagoela nolabaiteko egia. Zeren naturaz, orokorki hartuta, zera besterik ez dut ulertzen: Jainkoa bera edo Jainkoak sortutako gauzetan ezarri duen ordena. Eta nire natura bereziaz ulertzen dut Jainkoak eman dizkidan gauza guztien uztarketa, besterik ez.

Alabaina, natura honek modu zehatzenean eta sentigarrienean erakusten didan gauza da nik gorputza daukadala, mina sentitzean ondoezik dagoena, goseak eta egarriak nagoenean jateko edo edateko premia daukana, eta abar. Eta, hortara, honetan nolabaiteko egia dago, ez dut honetaz inolako zalantzarik. Min, gose eta egarri sentipen horien bidez naturak irakasten dit, gainera, ni nire gorputzean nagoela, baina ez bakarrik pilotua bere untzian dagoen bezala, baizik eta berarekin estuki uztartzen naizela eta nahasten naizela osotasun bat egin arte. Zeren horrela izango ez balitz, nire gorputzean zauri bat jasotzean nik -pentsatzen duen zerbait naizen honek- ez nuke minik igarriko; zauri hori adimen hutsaren bidez hautemango nuke, pilotuak bere untzian zerbait apurtzen bada, ikusmenaren bidez hautematen duen bezala. Eta nire gorputzak edateko edo jateko premia izango balu, horren berri izango nuke gose eta egarri sentipen nahasiak izan beharrik gabe. Izan ere, gose, egarri, min eta abarreko sentipen horiek pentsatzeko modu nahasiak besterik ez dira, adimenaren eta gorputzaren arteko batasunetik eta nahasketatik datozenak.

Gainera naturak irakasten dit nire inguruan beste zenbait gorputz ugari existitzen direla, eta horien artean batzuei jarraitu eta beste batzuei ihes egin behar diedala. Eta, egiatan, mota ezberdinetako koloreak, usainak, gustuak, hotsak, berotasunak, gogortasunak eta abar sentitzen ditudanez, hemendik zuzen ondorioztatuko dut hautemaketa horien guztien jatorri diren gorputzetan badirela eurei dagozkien aldakuntzak, hauek agian izango ez duten arren hautemaketa horien antza. Eta, era berean, sentimene hautemaketa ezberdin hauen artean batzuk atsegin eta beste batzuk ezatsegin zaizkidanez honako ondorioa atera dezaket ziurtasunez: nire gorputzak -edo are gehiago nik neuk oso-osorik, gorputzaz eta arimaz osatua nagoen neurrian- bere inguruan dituen gorputzetatik laguntzak, nola trabak, jasan ditzakeela.

Ematen du naturak beste zenbait gauza ere irakatsi dizkidala, nahiz eta ez ditudan eurak benetan berarengandik jaso. Hauek sartu dira nire adimenean gauzei buruz hausnarketa egin gabe iritzia emateko ohitura dudalako, eta hau dela eta baliteke horiek faltsuak izatea. Esaterako, uste dudanean espazioa hutsik dagoela bertan nire sentimenak ukituko dituen ezer ez delako mugitzen; edo uste dudanean gorputz bero bat egonez gero, egon behar duela nire baitan berotasunaren ideia antzerako zerbait; edo uste dudanean gorputz txuri edo beltz batean nire adimenean dagoen zurtasuna edo belztasuna egon behar duela; edo gorputz garratz edo gozo batean nire adimenean dagoen gustu edo zapore bera egon behar duela; edo izarrak, dorreak eta urruti dauden beste gorputz guztiek gure begiei urrutitik agertzen zaizkien bezalakoxeak izan behar dutela, etab.

Baina definitu behar dut zehaztasunez zer ulertzen dudan naturak zerbait irakasten didala diodanean, horrela esandako honetan egon ez dadin ezer bereiziki bururatzen ez dudana. Izan ere, hemen natura ez dut ulertzen Jainkoak eman dizkidan gauza guztien multzoa bezala, hori baino adiera estuagoan ulertzen dut eta. Multzo horrek adimenari bakarrik dagozkion gauza asko biltzen baititu eta ez dut horietaz hitzik egingo naturaz dihardudan artean (adibidez, pentsatzen dudanean zerbait egina izan bada noizbait, ezinezkoa zaiola gauza horri egina ez izatea, eta era honetako beste hamaika gauza, naturaren argiaren bidez ezagutzen ditudanak) eta biltzen ditu, halaber, beste zenbait gauza gorputzari bakarrik dagozkionak⁷⁰, eta horiek ere ez dira nire mintzagaia orain (adibidez, pisua eta antzerakoak). Orain hitz egiten ari naiz Jainkoak eman dizkidan gauzez gorputzaz eta arimaz osatuta nagoen neurrian. Natura honetatik ikasten dut minezko sentimendua sorrarazten didaten gauzei ihes egin behar diedala eta plazerrezko sentimendua sorrarazten didatenak bilatu behar ditudala. Baina natura horrek, nire ustez, ez dit irakasten nire sentimenen hautemaketetatik atera dezakedanik ondorioz guregandik kanpoko gauzei buruz, alde aurretik hauek adimenarekin ondo azertu gabe. Niri iruditzen zait kanpoko gauza hauen egia ezagutzea adimenari dagokiola eta ez arimaren eta gorputzaren arteko konposatuari.

Hortara, izar batek nire begietan egiten duen inpresioa ez da zuzi txiki baten suarena baino handiagoa, baina, hala ere, ez dago niregan benetako joera naturalik bultzatuko nauena sinestera izar hori zuziaren neurri berekoa dela, nahiz eta horrela uste izan dudan umetatik inolako arrazoirik gabe. Eta sutara hurbiltzean beroa sentitu arren, eta pixka bat gehiago hurbiltzean mina sentitu arren, ez dut arrazoirik ikusten konbentzituko nauena suan berotasun horren edo min horren antzeko zerbait dagoela. Zera sinesteko arrazoia besterik ez daukat: badela zerbait suan niregan berotasunezko eta minezko sentimenduak pizten dituena.

Era berean, espazio batzuetan ez egon arren ezer nire sentimenak piztuko dituena, ezin dut hortik ondorioztatu espazio horietan ez dagoela inolako gorputzik. Ni konturatzen naiz gauzen ordena naturala bihurritzeko ohitura dudala, bai arazo honetan eta baita antzerako beste zenbaitetan ere. Izan ere, nik sentimenduak edo hautemaketak jaso ditut eurek adieraz diezaioten nire adimenari zer komeni zaion eta zerk egiten dion kalte berak partekatzen duen konposatuari; eta, hala ere, nahikoa argiak eta bereiziak direnez, ni hautemaketa horietaz baliatzen naiz oso arau ziurrak bailiran ezagutu ahal izateko niregandik kanpo dauden gorputzen zerizana, nahiz eta irakatsiko didaten guztia oso iluna eta nahasia baino ez den izango.

Baina nahikoa azertu dut lehenago zer arrazoiengatik izan daitezkeen okerrak nire irizpenak, Jainkoa guztiz ona izanda ere. Hala ere, hemen oraindik zailtasun bat agertuko da, eta berak zerikusia du, alde batetik, naturak irakasten didanarekin egin behar dudanari buruz edo saihestu behar dudanari buruz, eta, bestetik, naturak niregan jarri dituen barne sentimenduekin; zeren hauetan erruak somatu ditudala noizbait iruditzen zait eta. Adibidez jaki baten gustu gozoak pozoia jatera eramanez nazake berarekin pozoia nahastu bada, eta horrela oker egongo naiz. Egia da, dena dela, naturak gustu gozoa duen jakia nahi izatera naramala, eta ez berarentzat ezezaguna den pozoia. Hemendik ondoriozta dezakedan gauza bakarra da nire naturak ez dituela gauza guztiak oso-osorik ezagutzen, eta hau ez da harritzekoa kontutan izanda gizakia amaikorra dela eta berak duen ezagutzaren perfekzioa mugatua dela.

Baina sarritan naturaren bultzadagatik nahi ditugun gauzetan ere huts egiten dugu, adibidez gaixoei kalte egingo diena jateko edo edateko gogoia izaten dutenean. Esan daiteke hemen hauek huts egiten dutela euren natura ustela delako, baina honekin ez dugu zailtasuna saihesten; izan ere gizaki gaixoa

Jainkoaren sorkaria baita benetan, gizaki osasuntsua adina, eta horregatik Jainkoaren ontasunarentzat berdin da higuin garria batak nola besteak natura iruzurtia izatea. Eta gurpilez eta kontrapisuz egindako erlojuak zehaztasun berdinarekin betetzen ditu naturaren lege guztiak, bai gaizki eginda dagoenean eta orduak gaizki ematen dituenean eta baita erlojugilearen nahiak oso-oso betetzen dituenean ere. Ba berdin gertatzen da giza gorputzarekin nik bera makinatzat jotzen badut, hezurrez, nerbioz, giharrez, zainez, odolez eta azalez moldatu eta osatutakoa, orain dituen mugimendu guztiak izango lituzkeena (borondateak zuzentzen dituenak edo adimenaren laguntzatik datozenak salbu⁷¹), inolako adimenik izango ez balu ere. Gorputz hori, adibidez, hidropikoa balitz, erraz onartuko nuke naturala izango litzatekeela berarentzat eztarriko lehortasuna jasatea; lehortasun honek adimenari egarria adierazi ohi dio eta berarengatik gorputzaren nerbioak eta gainerako zatiak mugituko lituzke edateko mugitu behar diren gisara, eta honela bere gaitza larriagotuko luke bere buruari kalte eginaz. Eta hau naturala izango litzateke naturala den bezalaxe gorputz horrentzat, gaitzik jasaten ez duenean, eztarriaren antzerako lehortasunak bere onerako edatera bultza dezala. Orduan, begiratu gero zer erabilpen mota izendatu dion erlojugileak erlojuari, esan dezaket orduak ondo ematen ez dituenean erlojua bere naturatik urrundu dela; eta, era berean, kontutan badugu Jainkoak giza gorputza sortu duela gorputz horrek bere baitan izan ohi dituen mugimendu guztiak izan ditzan, pentsa dezaket ez duela bere naturaren araua betetzen eztarria lehorra duenean edateak kalte egiten badio bere iraupenari. Hala ere, aitortzen dut naturaren azken adiera hau besteaz oso ezberdina dela. Honako hau izendatze hutsa besterik ez baita, eta izendatze hori nire pentsamenduaren menpekota da erabat; honek gaixorik dagoen gizakia eta gaizki egindako erlojua parekatzen ditu gizaki osasuntsuaz eta ondo eginiko erlojuaz dudana ideiekin eta ez du adierazten dagokion gauzari buruzko ezer. Alderantziz, natura azaltzeko beste moduez gauzetan egiatan aurkitzen den zerbait ulertzen dut eta, beraz, neurri batean egia den zerbait.

Alabaina, gorputz hidropikoa ez esaten badugu bere natura ustela dela, edateko premia izan gabe bere eztarria lehorra duelako, berari kanpotiko izena ematen ari gatzazkio, besterik ez; baina, hala ere, adimenaren eta gorputz horren arteko konposatuari dagokionez, hori ez da izen emate hutsa, naturaren benetako errua da ordea, edatea oso kaltegarria zaionean egarriak dagoelako. Eta honegatik, aztertzeke dago oraindik nolatan Jainkoaren ontasunak ez duen eragozten giza natura, honela ulertuta, gezurtia izan dadin.

Azterketa honi ekiteko nabarmenduko dut, hasteko, alde handia dagoela adimena eta gorputzaren artean: gorputza berez beti zatigarria da eta adimena, ostera, erabat zatiezina da. Izan ere, nire adimena hartzen dudanean kontutan (hau da, nire burua pentsatzen duen gauza hutsa naizen neurrian kontutan hartzen dudanean) ezin dut inolako zatirik bereizi, nire burua zerbait bakarra eta osoa bezala bururaten baitut. Eta ematen du adimen osoa gorputzaren osotasunari lotuta dagokiola, baina, hala ere, gorputzetik oin bat edo beso bat edo beste edozein zati bananduta ere, horiekin batera ez da ezer nire adimenetik banantzen. Eta ezin da esan berez nahimena, sentimena, ulermena, etab., gorputz horren zati direla. Adimen bakarra baita nahi duena, sentitzen duena eta ulertzen duena. Gorputzezko gauzei edo gauza hedatuei dagokienez, berriz, guztiz aurkakoa gertatzen da: hauen artean ez baita bakarra ere nire pentsamendurekin erraz zatituko ez dudana hainbat tartetan, eta, beraz, zatigarri bezala ezagutzen ditut denak. Eta lehenago jakin izan ez banu, hau nahikoa izango litzateke nik ikasteko giza adimena edo arima bere gorputzaz ezberdina dela erabat.

Nabarmendu behar dut, gainera, adimenak ez duela jasotzen gorputzeko zati guztien eragin zuzena, burmuinarena jasotzen duela bakarrik, edo agian honen zatirik txikienetako batena, hots, sena [sensus communis] deritzona biltzen duen zatiarena. Sen [sensus communis] honek, modu berdinean taxututa dagoen guztietan, gorputzeko gainerako zati guztiak era ezberdinetan taxututa egonda ere, gauza berdina sentiaraziko dio adimenari, eta hau hamaika esperientziak lekukotzen du, orain zehaztu beharra ez dagoenak.

Bestalde, zera nabarmenduko dut: gorputzaren natura dela eta, bere zati bat urrun dagoen beste zati batek mugitu ahal badu, orduan bi zati horien artean dauden zati guztiek mugitu ahal izango dutela lehena, nahiz eta urrutien dagoen beste zatia ez mugitu. Adibidez ABCD sokari⁷² azken zatitik (Dtik) tira egiten badiogu A zatia mugitu egingo da, baina A zati hau mugitu ahal izango litzateke, halaber, tarteko zatietatik (B edo Ctik) tira egingez gero D zatia geldirik dagoela. Era berean fisikak irakasten dit oinean

mina igartzen dudanean min sentimendu hori komunikatzen dela oinean zabaldua dauden nerbioen bidez; hauek sokak bezala luzatzen dira oinetatik burmuinerano eta oinean tira egiten zaienean tira egiten diote eurek burmuineko zati bati, euren iturri eta helmuga den zatiari alegia, eta bertan mugimendu bat pizten dute, zeina naturak finkatu duen adimenari mina sentiarazteko min hori oinean existituko bailitzan. Baina nerbio horiek oinetik burmuinera heldu aurretik, hankatik, izterretik, giltzurrunetik, bizkarretik eta lepotik pasa behar dute. Eta baliteke inork ez ukitzea oinetako nerbio horien muturrak eta bai ukituak izatea giltzurrunetik edo lepotik pasatzen diren zatiak; baina, hala ere, honek burmuinean piztuko dituen higidurak oinean jasandako zauri batek piztuko lituzkeen berdinak izan daitezke, eta ondorioz adimenak, ezinbestez, min berdina igarri beharko du. Eta iritzi berdina izan behar da gure gainerako sentimenen hautemaketei buruz.

Azkenik, zera nabarmenduko dut: adimenean zuzenean eragiten duen burmuineko zatian egiten den mugimendu bakoitzak sentimendu bakarra sortuko duela. Horregatik, pentsa daitekeen gauzarik onena da mugimendu horrek (eragin ditzakeen sentimendu guztien artetik) gizaki osasuntsuaren gorputzarentzat egokiena den sentimendua eragingo duela, hau da, bere iraupenerako baliotsuena den sentimendu. Alabaina, esperientziak irakatsi digu naturak eman dizkigun sentimendu guztiak nik azaldu dudak modukoak direla, eta, beraz, sentimendu horien baitan aurkitzen den guztiak Jainkoaren indarra eta ontasuna erakutsiko du, hau euren sortzailea baita.

Adibidez, oinean dauden nerbioei eragiten zaienean indartsu eta ohi baino gehiago, euren mugimenduek, bizkarrezurreko muinetik burmuineraino abiatzean, adimenean inpresio bat eragiten dute oinetik baletor bezala, minezko inpresioa hain zuzen. Hori dela eta min horren kausa baztertzeko ahaleginak egitera behartua izango da adimena, oinarentzat arriskutsua eta kaltegarria delakoan.

Jakina Jainkoak molda zezakeen giza natura burmuineko mugimendu horrek adimenari beste zerbait sentiaraziko liokeen modura. Esaterako, senti lezake mugimendu hori burmuinean balego bezala, edo oinean balego bezala, edo oinaren eta burmuinaren arteko gune batean, edo beste edozein lekutan; baina gorputzaren iraupenerako ezer ez da lagungarriagoa sentiarazi diona sentitzea baino.

Era berean, edateko premia dugunean, gure eztarriko lehortasuna sortzen da; honek nerbioak mugiarazten ditu, eta hauen bidez burmuinaren barruko zatiak ere. Mugimendu honek adimenean egarri sentimendua nabariarazten du, une horretan guretzat, gure osasunaren iraupenerako, baliagarriena delako edateko premia dugula jakitea. Eta berdina gertatzen da gainerako sentimenduekin.

Hemendik argi eta garbi agertzen da, Jainkoa erabat ona izan arren, giza naturak (adimenaz eta gorputzaz osatua dagoenez) noizean behin engainatzailea izan beharra duela.

Zeren egongo balitz kausa bat kitzikatuko lukeena oinetik burmuinera luzatzen den nerbioa, baina ez oinean, tarte horretako zati batean baino, edo burmuinean bertan, eta piztuko balu oina min hartuta dagoenean egiten den mugimendu bera, mina oinean balego bezala sentituko litzateke eta, jakina, sentipen hori okerra izango litzateke. Izan ere, burmuineko mugimendu batek beti sentimendu bera eragiten badu adimenean, eta sentipen hori oina zauritzen duen kausa batek eragiten badu (beste ezer zauritzen duenak baino askoz gehiagotan), orduan askoz ere arrazonagarriagoa izango da mugimendu horrek oineko mina eraman dezala adimenera eta ez beste inongoa. Eta eztarriko lehortasuna ez dator beti gorputzak bere osasunaren onerako duen edateko premiatik; haatik, batzuetan aurkako kausa batetik dator, hidropikoengan esaterako. Hala ere, hobe da huts egin dezala hauen egoeran, gorputza osasuntsu dagoenean baino. Eta gauza berak balio du gainerako kasuetarako.

Eta benetan, iritzi hau oso baliagarria zait nire naturari gailentzen zaizkion erru guztiak ezagutzeko, baina baita eurak saihesteko eta errazago zuzentzeko ere. Izan ere, badakit gorputzarentzat eroso⁷³ diren gauzei buruz nire sentimen guztiek egia adierazten didatela gezurra baino sarriagotan, eta gauza bat aztertzeko zenbait sentimenez balia naitekeela ia beti, eta gainera nire oroimena erabil dezakedala (oraineko eta iraganeko ezagupenak lotzeko) eta baita nire ulermena ere (nire erruen zergatiak aurkitu dituen); hau guztia dela eta, aurrerantzean ez dut kezkatu beharrik izango gehienetan sentimenek adierazten dizkidaten gauzetan gezurra aurkituko ote dudak. Eta errefusatu behar ditut aurreko egunotako zalantza guztiak, hiperbolikoak eta barregarriak direlako, bereziki

loarekin lotuta zegoen zalantza, iratzarrita egoteaz bereizi ezin nuena. Alde handia aurkitu dut dagoeneko bi egoera horien artean, gure oroimenak ezin baititu ametsak lotu bata bestearekin, ezta gure bizitzaren osotasunarekin ere, iratzarrita gaudenean gertatzen zaizkigun gauzak lotu ohi dituen moduan. Izan ere, iratzarrita nagoela inor agertzen bazait bat-batean, eta desagertu ere berehala desagertzen bazait, lotan nagoenean bezala, nik jakin ezin dudalarik ez nondik datorren ezta nora doan ere, orduan, arrazoi guztiarekin, nire burmuinean sortutako mamutzat joko dut⁷⁴ eta ez benetako gizakitzat. Baina nik hautematen ditudan gauzez ezagutzen dudanean bereiziki zer lekutatik datozen, non dauden eta zer denboratan agertu zaizkidan, eta eurretaz dudan sentimendua lotu ahal dudanean nire bizitzaren gainerako joatearekin, inolako hausturarik gabe, seguru egongo naiz iratzarrita nagoela hautematen ditudala eta ez lotan. Eta ez dut inolako zalantzarik egin behar gauza hauen egiaz, baldin eta eurak aztertzeke nire sentimen guztiak, nire oroimena eta nire ulermena erabili baditut, eta aurkitu badut ez dagoela ezer sentimen batek jakinarazi eta beste batek arbuiatzen duena. Zeren Jainkoa engainatzailea ez denez ondorioztatzen da ez nagoela oker honetan.

Alabaina, gure eginbeharrek erabakiak hartzera behartzen gaituzte gauzak ondo aztertzeke astia hartu aurretik, eta honegatik aitortu behar da giza bizitza gauza partikularretan huts egiteen menpe dagoela, eta, azkenik, onartu behar da gure naturaren ahultasuna.

Oharrak

Metodoari Buruzko Diskurtsoa

- 1 Sen ona, egia eta faltsuaren artean bereizteko ahalmena da Descartesengan, hau da, arrazoimena. Hau ez da nahastu behar Meditazio Metafisikoetako sens commun delakoarekin, sentigarritasun orokorrari dagokiona.
- 2 Hemen filosofo eskolastikoez ari da.
- 3 Hemen humanitateei buruz ari da: gramatika, historia, poesia, eta erretorikaz.
- 4 Zuzenbide ikasketez ari da, 1616ko azaroan burutu zituena, Poitierseko Unibertsitatean.
- 5 La Flècheko jesuiten ikastetxean.
- 6 Zientzia ezkutuei buruz ari da, hau da, alkimiaz, astrologiaz eta magiaz.
- 7 Jesuitenean filosofiaren ikasketa azken hiru urteetan ematen zen, bertan Aristotelesengan oinarritutako filosofia eskolastikoa lantzen zelarik. Lehen urtean logika ikasten zen, bigarreanean fisika eta hirugarrenean metafisika.
- 8 Filosofo estoikoei buruz ari da hemen.
- 9 Hau da, eskolastikaz.
- 10 Zuzenbidea eta medikuntza bereziki.
- 11 Berriro aipatzen ditu zientzia ezkutuak, hau da, alkimia, astrologia eta magia.
- 12 Likurgo aipatzen du hemen Descartesek.
- 13 R. Llull Mallorcan jaiotako apaiz frantziskotarra. Bere Ars Magnan konbinatoria unibertsal bat garatzen saiatu zen, gero Leibnizen konbinatoriaren eta bere mathesis universalis delakoaren iradokitzailea izango zena.
- 14 Holandara.
- 15 Tratatu hori *Traité du Monde* da; eta ez argitaratzeko arrazoia, Galileoren kondena (1633).
- 16 William Harvey (1578-1658), odolaren zirkulazioa aurkitu zuen sendagilea.
- 17 *Traité du Monde*.
- 18 Munduaren higidurarena, Galileori kondena ekarri ziona.

Meditazio Metafisikoak

¹ Frantsesez: .

² Frantsesez dio eta latinez . Frantsesezko testuan hitza latinezkoko -en lekuan, edo enean dator eta beste zenbaitetan horren pareko zehatza ez dagoenean. -en parekoa denean -ekin itzuli dut eta itzultzen zuenean edo erabili dut eta latinez parekorik ez bazeukan eta beharrezkoa ez bazen, erakuslearekin edo artikuluekin konformatu naiz.

³ Frantsesez jartzen duen arren latinez dio. Badirudi, beraz, perfekzioaz hitz egin baino osatua izateaz edo ez izateaz hitz egitea zuzenagoa dela.

⁴ elle était une fois bien établie, qui voyez les désordres que son doute produit, frantsesezko bertsoan gaineratua.

⁵ Latinezko testuan dio, frantsesez dioen artean.

⁶ Frantsesez zera gaineratzen du: ou l'âme de l'homme (ce que je ne distingue point).

⁷ Frantsesez zera gaineratzen du: c'est-à-dire participe par représentation à tant de degrés d'être et de perfection.

⁸ Lehen argitarapenak laburpenaren ondoren, izenburu luze honen ordeztu, jartzen zuen (Adam, Charles eta Tannery, Paulen argitarapena)

⁹ Frantsesez zera gaineratzen du: les opinions que j'avais reçues jusques alors en ma créance.

¹⁰ Frantsesez zera gaineratzen du: un corps.

¹¹ Frantsesez zera gaineratzen du: ou d'incertitude.

¹² Frantsesez zera gaineratzen du: et que néanmoins j'ai les sentiments de toutes ces choses.

¹³ Frantsesez zera gaineratzen du: dans les sciences.

¹⁴ Frantsesez zera gaineratzen du: pour en être plus longuement abusé.

¹⁵ Frantsesez zera gaineratzen du: ou seulement si j'ai pensé quelque chose.

¹⁶ Frantsesez zera gaineratzen du: et avoir soigneusement examiné toutes choses.

¹⁷ Frantsesez zera gaineratzen du: pour voir si je ne suis point encore quelque chose de plus.

¹⁸ Effingo latineraz, frantsesez feindre: irudikatu, antzeratu, antzestu, irudi bat bururatu, baina era berean bezala ere uler daiteke; uste dut horrek nahikoa ondo iradoki dezakeela bikoiztasun hori.

¹⁹ Frantsesera itzuli gabeko tartetxoak dugu hemen: Hoc falsum esse non potest.

²⁰ Sentire, sentir.

²¹ Frantsesez entendement, latinez mens.

²² Latinez bakarrik mente dioenean, frantsesez par l'entendement ou l'esprit dio.

²³ Frantsesez zera gaineratzen du: combien mon sprit a de faiblesse.

²⁴ Latinez automata dioenean frantsesez des spectres ou des hommes feints qui ne se remuent que par ressorts dio.

²⁵ Diskurtsoko bon sens eta meditazioetako sens commun edo sensus communis kontzeptuek gauza ezberdina adierazten dute Descartesengan. Lehena arrazoiarekin identifikatzen da, eta ondo irizteko eta egia eta faltsuaren artean bereizteko ahalmena adieraten du. Bigarrenak, berriz, zentzu aristotelikoa hartzen du, eta gehiago adieraziko du sentitzen duen subjektuaren osotasuna gaia baino. Sentigarritasun orokorra adieraziko luke eta sentimen bakoitzak bat egingo luke beste guztiekin beraren baitan. Berak batzen ditu sentimen guztiak gai sentigarriari zentzua emanez.

²⁶ Latinez: perceptio, frantsesez: la notion et la connaissance.

²⁷ Latinez: quanto distinctius, frantsesez: d'évidence, de distinction et de netteté.

²⁸ Frantsesez zera gaineratzen du: qui aime, qui hait.

²⁹ Latinez: in me esse, frantsesez: résident et se rencontrent en moi.

- 30 Frantsesez zera gaineratzen du: Et afin que je puisse avoir occasion d'examiner cela sans interrompre l'ordre de méditer qui je me suis proposé, qui est de passer par degrés des notions que je trouverai les premières en mon esprit à celles que j'y pourrai trouver par après.
- 31 Latinez similitudinem dio, frantsesez idée dioen artean.
- 32 Frantsesez zera gaineratzen du: et convaincantes.
- 33 Latinez: in deteriolem parte fuisse impulsum. Frantsesez: elles ne m'ont pas moins porté au mal qu'au bien.
- 34 Frantsesez gaineratutakoa: entre l'objet et son idée.
- 35 Azken esaldia Frantsesezko edizioan gaineratutakoa da: ou enfin est formée par moi-même de quelque sorte que ce puisse être.
- 36 Frantsesez zera gaineratzen du: et y imprimaient leur ressemblance.
- 37 Frantsesez zera gaineratzen du: c'est-à-dire participent par représentation à plus de degrés d'être ou de perfection.
- 38 Latinez: eminenter; frantsesez: éminemment. Hitz honek zentzu etimologikoan gorena esan nahi du. Filosofia eskolastikoan nagusiki Jainkoari aplikatzen zaio eta izaki amaikorraren aurrean duen bere nagusitasuna adierazteko balio du. Descartsek eskolastikoen erabilpenari jarraitzen dio eta horiek bezala errealitate formalari eta objektiboari kontrajartzen die. Descartsek, izaki bat hiru eratara existi daitekeela deritzo: objectivement, hau da, guk berataz dugun ideian; formellement, hau da, ideia horrek adierazten duen gaian; éminemment, hau da, bere hastapenetan, bere funtsapenetan, nondik aterako duen bere errealitatea.
- 39 Frantsesez gaineratutako esaldia: c'est-a-dire qui contienne en soi les mêmes choses, ou d'autres plus excellentes que celles qui sont dans la pierre.
- 40 Frantsesez zera gaineratzen du: ou perfection
- 41 Frantsesez zera gaineratzen du: et en effet.
- 42 Frantsesez zera gaineratzen du: ou par représentation.
- 43 Frantsesez zera gaineratzen du: ou bien si elles ne me représentent que des êtres chimériques, qui ne peuvent exister.
- 44 Azken esalditxo hau frantsesezko testuan gaineratzen du: étant comme des images.
- 45 Frantsesez zera gaineratzen du: et comme les vêtements sous lesquels la substance corporelle nous paraît
- 46 Frantsesez zera gaineratzen du: c'est-a-dire qu'elle peut être en moi pour ce qui j'ai du défaut.
- 47 Frantsesez zera gaineratzen du: et se perfectionne.
- 48 Latinez: cognitionem meam gradatim augeri dio; frantsesez, berriz: ma connaissance acquît tous les jours de nouveaux degrés de perfection dioelarik.
- 49 Azken hau frantsesez gaineratutakoa da: mais tout y est actuellement et en effect.
- 50 Frantsesez zera gaineratzen du: et ne serait nas capable d'y arriver.
- 51 Frantsesez: bien claire et bien évidente, latinez: perspicuum.
- 52 Frantsesez zera gaineratzen du: duquel je dépends.
- 53 Frantsesez zera gaineratzen du: desquels il me semble que je tire ma naissance.
- 54 Frantsesez zera gaineratzen du: et dont je trouve en moi les idées.
- 55 Latinez: a rebus imaginabilibus; frantsesez: choses sensibles ou imaginables.
- 56 Latinez frantsesez itzuli gabeko zatia dator: totusque in eum me converto.
- 57 Frantsesez zera gaineratzen du: c'est-à-dire, n'est pas le simple défaut ou manquement de quelque perfection qui ne m'est point due.
- 58 Frantsesez zera gaineratzen du: je n'assure ni ne nie aucune chose, mais.
- 59 Frantsez zera gaineratzen du: en mon entendement.

- 60 Frantsesez zera gaineratzen du: selon la signification qu'on donne à ces mots dans l'École.
- 61 Frantsesez zera gaineratzen du: dans les bornes de ma connaissance.
- 62 Frantsesez zera gaineratzen du: qui ne regardent que les nombres et les figures.
- 63 Frantsesez zera gaineratzen du: ou un sustance dont toute l'essence ou la nature n'est que de penser.
- 64 Frantsesez zera gaineratzen du: c'est-à-dire mon âme, par laquelle je suis ce que je suis.
- 65 Frantsesez zera gaineratzen du: dans la notion que nous avons de ces facultés, ou (pour me servir des termes de l'École).
- 66 Frantsesez zera gaineratzen du: et je ne m'en pourrais aucunement servir.
- 67 Frantsesez zera gaineratzen du: en tant que je ne suis qu'une chose qui pense.
- 68 Frantsesez zera gaineratzen du: et en effet.
- 69 Frantsesez zera gaineratzen du: et par représentation.
- 70 Frantsesez zera gaineratzen du: et ne sont point ici non plus contenues sous le nom de nature.
- 71 Frantsesez zera gaineratzen du: mais seulement par la disposition de ses organes.
- 72 Frantsesez zera gaineratzen du: qui est toute tendue.
- 73 Frantsesez zera gaineratzen du: et incommodités.
- 74 Frantsesez zera gaineratzen du: et semblable à ceux qui s'y forment quand je dors.